

DIAKONISSALAITOS
ILMIÖASEMA-TYÖN PILOTTI 2023

Ilmiöasemien signaalit tulevaisuudesta

Loppuraportti 12.4.2023

Diakonissa-
laitos

© Diakonissalaitos 2023

Toimittanut: Diakonissalaitos & Ellun Kanat

Sisällys

Alkusanat	4
Prosessi	4
Miten keskustelut järjestettiin	6
Tulokset ja tulkinta	6
Loppusanat	31
Liite: Keskusteluopas	34

Alkusanat

Hyvän tulevaisuuden rakentamiseen tarvitaan ihan jokaisen ääntä

Vuoden 2023 alkaessa Diakonissalaitoksen toimipisteet muuttuivat Ilmiöasemiksi, joissa keskusteltiin tulevaisuudesta. Diakonissalaitos halusi aloittaa signaalien keruun yhdessä toimintaan osallistuvien ja palveluita käyttävien ihmisten kanssa, sillä kaikille hyvän ja ihmisarvoisen tulevaisuuden rakentamiseen Suomessa tarvitaan ihan jokaisen ajatuksia.

Tulevaisuuskeskusteluissa keräsimme signaaleja, eli merkkejä ja viestejä ihmisarvoisesta tulevaisuudesta niiltä ihmisiltä, jotka harvoin pääsevät tulevaisuuskeskustelussa ääneen: eri tavoin haavoittuvassa asemassa olevilta ihmisiltä.

Diakonissalaitos tekee työtä ihmisarvoisen elämän puolesta. Kaiken toimintamme ytimessä on ihminen. 155-vuotias säätiö tarjoaa yhdessä sen Rinnekodit-palveluliiketoiminnan kanssa vaikuttavia sosiaali- ja terveyspalveluja erityistä tukea tarvitseville ihmisille. Toimimme valtakunnallisesti ja meillä työskentelee 2800 ammattilaista. Yhteiskunnallisena säätiökonsernina rakennamme oikeudenmukaisempaa yhteiskuntaa. Toiminnasta syntyvällä tuotolla tuemme kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia. Kuljemme rinnalla siellä, missä hätä ja häpeä ovat suurimmat, ja missä kokemus ihmisarvosta huojuu.

Nyt tehdystä työstä on tarkoitus tulla pysyvä osa Diakonissalaitoksen toimintaa, ja sitä voidaan tehdä eri muodoissa ja menetelmillä myöhemmin. Tämä raportti kokoa yhteen kokemuksia ja tuloksia pilotista. Jatkossa signaaleja voidaan kerätä monin eri tavoin, ja keruu voi painottua myös eri asiakas- ja osallistujaryhmiimme. Alkuvaiheessa tulevaisuuskeskustelut toteutettiin niin, että ne toimisivat mahdollisimman monelle eri ryhmälle.

Mukana työssä on ollut Valtiovarainministeriön Avoin hallinto -toimintaohjelma. Muutostoimisto Ellun Kanat toimi DL:n kumppanina pilotin toteuttamisessa.

Ilmiöasemat laajentavat tulevaisuusvaltaa Suomessa

Yksi tärkeä syy signaalien keruuseen on, että tulevaisuus ei vain tapahdu, vaan se myös rakennetaan – niiden ajatusten pohjalta, mitä ihmisillä nyt on. Pyrimme tämän työskentelyn avulla löytämään tapoja merkitykselliseen osallistumiseen, kun rakennamme yhteiskuntaan toivotunlaista tulevaisuutta. Menneisyys on ihmisten rakentama kuten tulevaisuus.

Diakonissalaitoksen asiakkailta on tarjottavanaan tulevaisuuteen arvokkaita näkökulmia, jotka usein jäävät kuulematta. Ilmiöasema-työssä keräämme näitä näkökulmia asiakkailtamme ja viemme niitä päättäjille, laajemmin suomalaiseen tulevaisuuskeskusteluun sekä myös Diakonissalaitoksen oman työn suunnitteluun.

Tavoitteena on, että tämä työ laajentaa suomalaista tulevaisuusvaltaa koskemaan suurempia joukkoja. Tulevaisuusvallalla viitataan siihen, kenen ääni tulevaisuuskeskustelussa tulee kuulluksi.

Tämä loppuraportti antaa toivottavasti yllättävää ja kiinnostavaa ajateltavaa ja keskusteltavaa meille kaikille. Ilmiöasema-työn pilotti osoittaa, että olemme löytäneet jonkin arvokkaan ja uuden äärelle. Tästä on hyvä jatkaa työtä yhdessä. Lämmin kiitos jo nyt jokaiselle osallistujalle!

Ilmiöasema-työn tiimi

Prosessi

Lähes 200 uutta ääntä tulevaisuuskeskusteluun

Ilmiöasema-työn pilottihankkeen konkreettisempi suunnittelu aloitettiin loppuvuodesta 2022 tavoitteena kokeilla nopeasti ja rohkeasti, miten idea signaalien keruusta toimii käytännössä. Laajempi ja keskeisin tavoite oli laajentaa työllä tulevaisuusvaltaa.

Keskusteluista haluttiin tehdä helppoja osallistua, ja samalla tiedostettiin, ettei alkuvaiheeseen löydetäisi ja ehdittäisi tuottaa tapaa, joka palvelisi kaikkia ryhmiä tasapuolisesti.

Tammi-helmikuussa 2023 käytiin yhteensä 21 tulevaisuuskeskustelua Diakonissalaitoksen toimipisteissä ympäri Suomea ja myös kansainvälisen toiminnan puitteissa. Yhteensä keskusteluissa oli mukana 135 ihmistä.

Keskustelijaryhminä olivat:

Nuoret,
42 ihmistä.

Kaupunkilaiset
(D-asemien toimintaan
osallistuvat),
30 ihmistä.

Ikääntyneet,
10 ihmistä.

Kehitysvammaiset,
autismikirjon henkilöt ja
vaikeavammaiset,
24 ihmistä.

Päihdekuntoutujat,
16 ihmistä.

Vaikeavammaiset
(neurologisesti
vammutuneet),
nuoret romanit Valko-
Venäjällä, kidutusta
kokeneet Kosovossa
sekä Mustaqbaldoon eli
Tulevaisuuden etsijät-
ryhmä Somalimaassa,
yhteensä 13 ihmistä.

Myös
Diakonissalaitoksen
omat asiantuntijat
tuottivat signaaleja.
Henkilöstön kahteen
keskusteluun osallistui
yhteensä 45 ihmistä.

Yhteensä osallistujia
hankkeessa oli siis lähes
200.

Miten keskustelut asiakkaille järjestettiin?

Diakonissalaitoksen henkilöstölle pidettiin ennen keskusteluiden järjestämistä etäyhteyksin infotilaisuus, jossa käytiin alkavaa Ilmiöasema-työtä ja pilottia läpi.

Vaikka keskusteluiden järjestäminen vaati ammattilaisilta toimipisteillä omaa aktiivisuutta, haluttiin heitä auttaa mahdollisimman paljon ja selkein ohjein. Tulevaisuuskeskustelua varten toteutettiin keskusteluopas sekä video, jolla kaksi D-asematoimintaan osallistuvaa kaupunkilaista keskusteli työntekijän kanssa. Videon avulla oli tarkoitus inspiroida aiheesta ja lämmitellä ajatuksia ennen varsinaista keskustelua. Katso liitteestä keskusteluopas.

Kultakin toimipisteeltä tarvittiin keskusteluun fasilitaattori, kirjuri sekä sopiva tila 3-15 osallistujalle, tietokone keskustelun kirjaamiseen ja videon näyttämiseen. Oppaan mukana oli kutsuteksti, raportointipohja ja osallistujille jaettava tietoisuus-flaijeri. Lisäksi toiveena oli, että osallistujat saavat nauttia toimipisteellä pienistä tarjottavista, ja että he merkitsevät nimensä rintaan maalarinteipillä ja tussilla.

Osallistujille kerrottiin Ilmiöasema-työstä ja siitä, mihin heidän ajatuksiaan käytetään. Samalla kerrottiin, että keskustelussa syntyneet ajatukset kirjataan ylös, mutta ettei niitä voi yhdistää kehenkään henkilökohtaisesti. Kirjurille kerrottiin vain etunimi ja ikä.

Verrattain nopealla aikataululla Diakonissalaitoksen ammattilaiset saivat järjestettyä upeat 21 tulevaisuuskeskustelua!

Ääneen pääsivät myös Diakonissalaitoksen ammattilaiset

Työssä haluttiin osallistaa ja kuulla myös Diakonissalaitoksen asiantuntijoita. Osallistujia oli 45. DL:n henkilöstö sai tehtäväkseen tarkkailla toimintaympäristössään signaaleja ihmisarvoisesta tulevaisuudesta toimintaympäristössään sekä kerätä kolme kiinnostavaa lähdettä, sisältöä tai signaalia, jotka herättävät kiinnostuksen ja ilmentävät asiaa, johon Diakonissalaitoksen tulisi kiinnittää huomiota. Näistä etukäteen kerättyistä havainnoista ammattilaiset keskustelivat ryhmissä.

Lisäksi henkilöstön tapaamisessa osallistujat pohtivat, miten signaalit kehittyvät tulevaisuudessa. Tehtävänä oli ennakoida sekä oletettavia, itsestäänselviä kehityskulkuja että myös yllättäviä suuntia.

Lopuksi osallistujat pohtivat pareittain, millaisia toivottavia tulevaisuuksia he näkevät. Mitä hyvää on tapahtunut viiden vuoden päästä? Heidän tehtävänään oli "muistella", miten tuohon toivottavaan tulevaisuuteen on päästy.

Tulokset ja tulkinta

Tulevaisuuskolmion avulla kiinni aineistoon

Tulevaisuuskeskusteluista saatuja ajatuksia kokoonnuttiin tulkitsemaan ja pohtimaan Diakonissalaitoksen ammattilaisten kesken ennen tämän loppuraportin tuottamista.

Tästä loppuraportista on luettavissa ensin keskusteluista saadut havainnot ryhmittäin ja sen jälkeen tarkempi tulkinta niistä.

Tulevaisuuskeskusteluista saatu materiaali on tulkittu tulevaisuudentutkija **Sohail Inayatullahin** (2007) tulevaisuuskolmiota hyödyntämällä. Tulevaisuuskolmio soveltuu hyvin erilaisten tulevaisuuteen vaikuttavien tekijöiden tunnistamiseen.

Kolmio toimii analyysikehikkona, jonka avulla voidaan jaotella tulevaisuuskeskusteluissa tuotettua tietoa siten, että se tarjoaa mahdollisuuksia tunnistaa menneisyyden painoa, nykyhetken työntöä sekä sitä, mikä tuo tulevaisuuteen imua.

Myös Sitra on viime vuosina hyödyntänyt tulevaisuuskolmiota ja siten kolmion hyödyntäminen rakentaa siltää Diakonissalaitoksen asiakkaiden näkemyksistä kohti yleistä suomalaista tulevaisuuskeskustelua

ja mahdollistaa esimerkiksi näkemysten ja kokemusten pohtimisen rinnakkain tulevaisuusvallan näkökulmasta. (Sitran Megatrendit 2023)

Huomioitavaa on, että osaan keskusteluista osallistui pieni määrä ihmisiä, joten tuloksia on ryhmistä tässä raportissa vaihteleva määrä. Tekstissä näkyviä sitaatteja on muokattu niin, ettei niistä voi tunnistaa henkilöitä. Kommenttien asiasisältö on silti mahdollisimman sama. Kaikkien ryhmien osalta puhutaan myös keskusteluista monikossa, vaikka tosiasiaa keskustelijoita olisi ollut vähemmän, vain yhden keskustelun verran.

Nykyhetken työntö:

Mihin suuntaan maailma kehittyy tällä hetkellä ja miten suuntaan voi vaikuttaa? Mitä muutoksia on käynnissä? Mikä meitä puskee muuttumaan? Millaisia trendejä ja megatrendejä tunnistamme?

Menneisyyden paino:

Millaisia rajoituksia ja esteitä menneisyys asettaa meille? Mikä estää pääsemästä eteenpäin? Millaiset uskomukset, maailmankuvat, arvot tai ajattelumallit rajoittavat tulevaisuutta?

Tulevaisuuden imu:

Millaisia tulevaisuuskuvia meillä on? Mikä on parasta, mitä voisi tapahtua? Millaisia unelmia, suunnitelmia ja mahdollisuuksia nähdään?

Nykyhetken työntö:

Mihin suuntaan maailma kehittyy tällä hetkellä ja miten suuntaan voi vaikuttaa? Mitä muutoksia on käynnissä? Mikä meitä puskee muuttumaan? Millaisia trendejä ja megatrendejä tunnistamme?

DL:n työntekijät ja asiantuntijat

Signaalit

DL:n työntekijät ja asiantuntijat

Signaalit

Menneisyyden paino:

Millaisia rajoituksia ja esteitä menneisyys asettaa meille? Mikä estää pääsemästä eteenpäin? Millaiset uskomukset, maailmankuvat, arvot tai ajattelumallit rajoittavat tulevaisuutta?

Tulevaisuuden imu:

Millaisia tulevaisuuskuvia meillä on? Mikä on parasta, mitä voisi tapahtua? Millaisia unelmia, suunnitelmia ja mahdollisuuksia nähdään?

Diakonissalaitoksen asiantuntijat tunnustivat useita erilaisia tulevaisuuksia

Osana Ilmiöasema-työtä myös Diakonissalaitoksen työntekijät kerääntyivät keskustelemaan. Keskusteluita oli kaksi ja mukana oli 45 asiantuntijaa. Heidän työskentelystään koostimme yhteen signaalit, joita käytettiin apuna asiakkaiden keskusteluja ja sieltä nousseita havaintoja tulkitessa.

Signaalit henkilöstöltä

- Sote-alan houkuttelemattomuus ja kantokyky
- Yhteiskunnallisen keskustelun polarisaatio
- Koulujen eriytyminen
- Tekoäly ja disinformaatio
- Sosiaalisten kontaktien väheneminen (ikäihmiset, nuoret miesoletetut, etätyöläiset)
- Vain tiettyjä ihmisryhmiä koskevat ihmisarvot
- Keskiluokkanormi

Todennäköiset tulevaisuudet

Eriarvoisuus tulee kasvamaan entisestään. Kuilu eri ryhmien välillä kasvaa ja keskusteluyhteys heikkenee, oman kuplan ulkopuolisten ihmisten asioita on vaikea ymmärtää. Vaikuttajakulttuuri sekä ”normista” poikkeavien arvostelu ja vihapuhe tulevat vahvistumaan. Polarisaatio lisääntyy, kun vastakkaiset voimat vahvistuvat ja yrittävät saada entistä paremmin ääniään kuuluviin. Toisaalta erilaisuus tulee olemaan myös hyväksyttävämpää.

Poliittinen paine työperäiseen maahanmuuttoon helppottuu, koska se on ainoa vaihtoehto. Työssä oppiminen tulee paremmin mahdolliseksi, ja se auttaa yksilöitä, jotka tulevat yhteiskunnista, joissa ei ole kirjaoppimista. Toisaalta uusien maahantulijoiden eriarvoistuminen kasvaa (esimerkkinä vuonna 2015 tulleiden ja vuosina 2022–2023 tulleiden ukrainalaisten erilainen kohtelu).

Tekoälyn ja robotiikan hyödyntäminen sote-palveluissa vapauttaa aikaa hallinnosta inhimillisiin kohtaamisiin. Miten tekoälyn tuotokset tulevat vaikuttamaan todellisuuskäsitykseen?

Digitalisaation myötä segregatio eri ihmisryhmien välillä kasvaa. Digitaaliset polarisoituvat ja digisyrjäytyminen tulee olemaan todellisuutta. Dataa tullaan jatkossa rekisteröimään ja se on ihmisten omaisuutta, josta he voivat itse hyötyä myös taloudellisesti.

Yllättävät tulevaisuudet

Työperäinen maahanmuutto lisää yhteiskunnan vastaanottavuutta. Suomeen saapuu enemmän maahanmuuttajaperheitä, jolloin sitoutuminen kasvaa, ja esimerkiksi varhaiskasvatukseen saadaan lisää työvoimaa.

Fiksit, tiedostavat ja aktiiviset nuoret vaativat oikeuksiaan ja pitävät muidenkin puolia. Nämä maailmankansalaisiksi kasvaneet nuoret kasvavat yhä nuorempina päättäjiksi ja pyrkivät kääntämään negatiivisia kehityskulkuja. ”Vaikuttaja” ammattina tulee luvanvaraiseksi ja valvonnan alaiseksi, johon tarvitaan rekisteröity sertifikaatti: täytyy todistaa, että ”hommat on hyvällä mallilla.” Somesta voi poistaa helposti kaikki itseään koskevat julkaisut.

Internet kaatuu ja tekoälyn kehittäminen pysähtyy. Palataan F2F-maailmaan eli kasvokkain kohtauksiin.

Ihmiset ovat valmiita luopumaan elintavoistaan luonnon vuoksi. Ilmastonmuutoksen torjunnan ja luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä teknologisia innovaatioita syntyy nopealla tahdilla ja niitä sovelletaan myös heikoimmassa asemassa olevien ihmisten hyväksi. Yritysten rooli maailman tilaan ja etenkin globaaleihin ihmisoikeuksiin kasvaa yritys vastuun kehittymisen myötä.

Tekoälyllä valjastetut botit tarjoavat psykososiaalista tukea. Ihmiskontakteja ei välttämättä enää tarvita ammattilaisilta kuin lähipiiristäkään. Älyasunnot toimivat tarvittaessa sairaalaosastoina.

Toivottavat tulevaisuudet

Aito osallisuus yhteiskunnalliseen keskusteluun kukoistaa. Päättäjät ottavat tosissaan ”kentältä” nousseet huolet. Hallituskausiin sidottu lyhytjänteinen puoluepolitiikka on kokenut täydellisen murroksen. Luottamus mediaan, tieteeseen ja yhteiskunnan päätäntäelimiin vahvistuu, jolloin kansasta suurempi osuus löytää syyn puhaltaa yhteen hiileen mm. ilmastonmuutosasioissa ja vastuullisuusajattelussa. Vähemmistöjen osallisuus politiikkaan ja muuhun yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen on kasvanut globaalisti.

Onnistunut työperäinen maahanmuutto on vahvistanut yhteiskuntaamme ja sen moninaisuutta – kulttuurimme on muuttunut entistä yhteisöllisemmäksi. On löydetty uusia tapoja maahan muuttaneiden kotoutumiseen.

Digitalisaatio ja automaatio korvaavat ihmisten tekemää työtä madaltaen kustannuksia ja lisäten sote-palveluiden saavutettavuutta ja tasalaatuisuutta. Digisyrjäytymisen ennaltaehkäisyyn on panostettu ja ihmiset saavat tukea omista tarpeistaan käsin.

Yksinäisyyden tunne on vähentynyt. Kaikilla ihmisillä on välittävä ihmiskontakti, jonka kanssa jakaa asioita. Esimerkiksi ikäihmisille tuotetaan kotiin vapaaehtoispuhjaista apua, jolloin turvallisuudentunne on parantunut ja tyytyväisyys elämään on vahvistunut.

Erilaisuus on muuttunut hyväksyttäväksi. Mielenenterveellisiä haasteita ei patologisoida yhtä herkästi vaan ihmisen identiteetti pääsee muodostumaan nuoresta asti vahvuuksien ja voimavarojen värittäväksi. Toisaalta esim. päihteiden käytön tunnistaminen sairautena, joka vaatii hoitoa, on lisääntynyt.

Osa kestäväen kehityksen tavoitteista on saavutettu kansainvälisellä järjestelmällisellä yhteistyöllä. Etelän ja pohjoisen väliset valtasuhteet ovat muuttuneet tasa-arvoisemmiksi ja perinteinen kehitysyhteistyö on muuttunut avunannosta tasa-arvoisempaan yhteistyöhön.

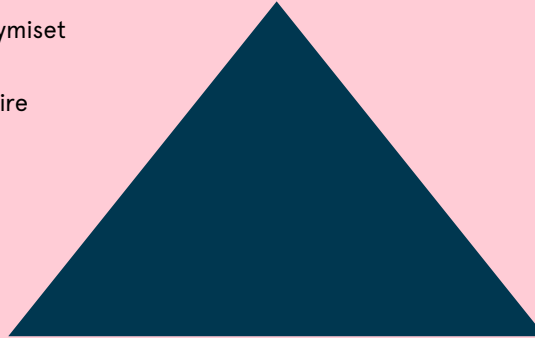
**Diakonissalaitoksen
toimintaan osallistuvat
erilaiset ihmiset näkivät
tulevaisuudessa sekä
mahdollisuuksia että
suuria huolia.**

Nykyhetken työntö:

- Hyvinvointivaltion ja terveydenhuollon kehitys huolettaa
- Some ei korvaa aitoja yhteisöjä, yksinäisyyden sijaan kaivataan yhteisöjä ja inhimillisyyttä
- Voisiko elämä itsessään olla arvokasta ilman suorittamista?

Menneisyyden paino:

- Koetut pettymykset ja vastoinkäymiset heikentävät uskoa tulevaan
- Menestymisen paine, ihmisten kiire ja yhteiskunnan työkeskeisyys mietityttävät
- Taloudellinen epävarmuus, mielenterveyden ja terveyden ongelmat estävät tulevaisuuden pohtimista

Tulevaisuuden imu:

- Kunnossa olevat perusasiat tuovat uskoa tulevaan
- Ihmisoikeuksien toteutuminen ja moninaisuus on äärimmäisen tärkeää - myös päätöksenteossa
- Mahdollisuus elää omannäköistä elämää
- Terapiaan pääsy voi pelastaa elämän
- Tunne siitä, että tulevaisuuteen voi vaikuttaa, liittyy kuulluksi tulemiseen

“Kun mä mietin tulevaisuutta, niin aika nopeaa petyn. Voinko mä saavuttaa sitä mitä haluan, sitä omaa tulevaisuutta?”

“Miltäköhän tuntuisi mennä kauppaan niin ettei tarttis miettiä, mitä se leipä maksaa.”

“On kummallista, että ihmistä arvotetaan oman menestyksen mukaan.”

“Maailma tarvitsisi niin paljon enemmän rakkautta.”

Tulevaisuuskeskusteluihin osallistui Vamos-toimintaan osallistuvia nuoria sekä Nuorten ohjelman kokemusasiantuntijoita, mutta puhumme tässä loppuraportissa heistä yhteisellä käsitteellä nuoret.

Menneisyydessä koetut pettymykset näkyvät suhteessa tulevaisuuteen

Nuorten keskusteluissa toistuu useasti näkemys siitä, että hyvien asioiden sattuesssa omalle kohdalle pelottaa, että asia on liian hyvä ollakseen totta. Monet mainitsevat pelot oman terveyden pettämisestä tai mahdollisuuksista saada apua sairauden tai vaikeiden asioiden kohdatessa.

Keskusteluissa toistuu melko vahva näkemys siitä, että tulevaisuus pelottaa tai tuntuu ahdistavalta, etenkin jos sitä ajattelee liikaa. Toisaalta moni tuo esiin myös ristiriitoja aiheen suhteen; vaikka pelottaa, myös toivoa on.

”Sain uuden työn. Juuri nyt tulevaisuus on liian hyvää ollakseen totta.”

” Mua pelottaa, että sairastun uudelleen. Tai et tapahtuu jotain akuuttia ja vakavaa. Jos nytkään ei ole osastoilla tilaa. Miten niille tyypeille käy? Entä jos mä olenkin yksi niistä?”

”Suuren ruuvin” kiristyminen näkyy nuorten osallistujien ajatuksissa työstä ja pärjäämisestä vahvasti

Nuorten ajatuksissa tulevaisuudesta nousevat vahvasti esille myös työelämän vaatimusten kiristyminen ja kokemus siitä, että ihmistä arvotetaan suomalaisessa yhteiskunnassa paljon menestyksen ja saavutusten mukaan. Professori **Anu Kantola** työryhmineen (2022) on kirjoittanut ”suuren ruuvin kiristymisen” ilmiöstä, joka läpäisee suomalaisten kokemusmaailman tällä hetkellä ja tuntuu elämässä paineena ja kokemuksena elämän koventuneista vaatimuksista eri tavoin. Tämä ilmiö näkyy myös Vamos-nuorten ja Nuorten ohjelman osallistujien pohdintoissa. Myös yhteisöjä ja kiireettömyyttä kaivataan.

Toisaalta ajatuksissa työstä ja menestyksen luomasta paineesta on nähtävissä myös vahvaa omaehtoisuutta ja halua irtisanoutua ulkokultaisen menestyksen eetosesta. Enemmän halutaan uskoa siihen, että omien arvojen mukainen toiminta on tärkeää, ja että oma paikka löytyy sydäntään kuuntelemalla enemmän kuin ulkoisten paineiden ohjaamana.

”Jos ei ole koko ajan tekemässä jotain, niin siitä tulee melkein syyllinen olo.”

”Tulevaisuudesta tulee mieleen paine ja menestys. Että pitäisi saavuttaa jotain. Outo tunne enkä tiedä mikä siihen vaikuttaa.”

”En tiedä tuleeko se yhteiskunnasta vai perheestä vai mistä, että on jotenkin arvokkaampi menestyneenä.”

”Mietin että voiko elämästä nauttia? Miksi elämästä saa nauttia vaan eläkkeellä, onks ok että elämästä nauttii jo nyt? Miksi yhteiskunta on niin työorientoitunut?”

Huono taloudellinen tilanne, mielenterveyden ongelmat ja uupumus estävät tulevaisuuden pohtimisen

Monella keskusteluun osallistuneella on ollut suuria vaikeuksia elämässään. Jos ei jaksaa aamulla nousta sängystä, on masentunut ja sairas, ei tulevaisuutta voi pohtia.

Ongelmia lisää helposti avunsaannin vaikeus ja avunantajien taholta pompottelu luukulta toiselle. Tämä ilmiö tuli esiin useassa kohdassa tulevaisuuskeskusteluja. Tulevaisuuteen suuntautuminen vaatii henkisiä ja fyysisiä voimavaroja ja niiden voimistaminen on perusedellytys, mikäli tulevaisuusvaltaa halutaan laajentaa.

“Työvuosia menetetään kun ei haluta pitää ihmisistä huolta.”

“Jos on alkoholiongelma niin sanotaan että mee sinne, siellä sitten huomataan että sun elämä on masennuksen ja ahdistuksen täyttämää.”

“Mä toivon, että elämä ois tulevaisuudessa varmaa, turvattua. Ei tulisi isoja yllätyksiä, että sairastut ja jäät tyhjän päälle, jonnekin tukiviidakkoon jonne sut hylätään.”

“Ei voi oikein tippua turvaverkosta. Siihen voi vaikuttaa poliittisilla päätöksillä.”

“Palveluissa ei tiedetä mitä tehdä. Pompotellaan luukulta toiselle. Tai sitten ei haluta tehdä asioille mitään.”

“On jotku kaksi erillistä organisaatiota, EU-yhteistyötä ja sellaista, ja sitten ne ei kommunikoi keskenään.”

Nykyhetken työntöön suhtaudutaan kriittisesti

Nuoret tunnistavat laajasti erilaiset megatrendit ja uhkakuvat, mutta käsittelevät niitä ahdistuksen lisäksi myös kriittisesti: Kuinka paljon somekohut lietsovat paniikkia uhkaavien ilmiöiden ympärillä? Voisiko yhteiskunnan arvoperusta olla inhimillisempi jos tulevaisuuden halutaan olevan parempi? Entä jos ihmiset kohtaisivat toisiaan paremmin, lisääntyisikö ymmärrys?

Nuorten pohdinnoissa tulevaisuudesta näkyvät selkeästi tämän hetken suuret murrosvoimat: huoli ilmastonmuutoksesta, turvallisuudesta ja Euroopassa meneillään olevasta Ukrainan sodasta. Tekoälyn tulevaisuutta pohditaan ja sen vaikutusta tulevaisuuden työhön. Myös koronan vaikutukset yhteiskuntaan mietityttävät osallistujia. Nuorten pahoinvointi ja ihmisten eriarvoistuminen huolestuttavat. Vähemmistöjen mahdollisuudet toimia tasavertaisina yhteiskunnassa nähdään tärkeänä.

Ylivoimaisesti eniten pohditaan kuitenkin kahta asiaa:

- suomalaisen hyvinvointivaltion ja terveydenhuollon kantokykyä ja tulevaisuutta
- sosiaalisen median ja teknologian aiheuttamia negatiivisia vaikutuksia nuorille

Suomalaisen hyvinvointivaltion tulevaisuus – onko kykyä kohdata?

Nuorten tulevaisuuskeskusteluissa näkyy vahvasti huoli suomalaisen hyvinvointivaltion tulevaisuudesta. Vamos-nuoret ja Nuorten ohjelman kokemusasiantuntijat ovat kohdanneet elämässään usein kohtia, joissa yhteiskunnan turvaverkko ei ole kantanut. Etenkin monimutkaiset järjestelmät ja järjestelmän kasvottomuus

luovat tunnetta siitä, että nuoria ei kohdata, palveluja on vaikeaa saada ja elämässä eteenpäin meneminen hankaloituu. Pompottelu luukulta toiselle on lannistavaa. Hyvinvointivaltion tulevaisuus ja palvelujen toiminta on keskusteluissa valtavan tärkeä aihe.

Terveystieteiden huollossa meneillään olevat kehityskulut aiheuttavat ahdistusta ja huolta nuorten elämässä. Moni kertoo lähteneensä pois päivystyksestä tai odottaneensa pitkään lääkäriin, hoitoon tai etenkin terapiaan pääsyä. Terapia ja henkinen puoli terveydenhuoltopalveluissa korostuvat.

“Kasvottomia laitoksia.”

“Ongelma on tässä ja nyt.”

Sosiaalinen media ja teknologia eivät korvaa aitoa yhdessäoloa ja yhteisöä – medialukutaito huolettaa

Monissa keskusteluissa tuodaan esiin älypuhelimien tuoma muutos ihmisten väliseen kanssakäymiseen melko kriittisesti. Tosielämän tapaamisten arvioidaan vähentyneen ja kasvokkain tapaamisia kaivataan. Keskusteluissa tuodaan esiin myös vähentynyt somen käyttö, koska on haluttu panostaa syvällisempiin suhteisiin. Somen koetaan myös vaikuttavan paineeseen menestyä. Vähemmän tuodaan esiin somen hyviä puolia, kuitenkin joukkoon mahtuu myös niitä, joille somessa kommunikointi on helpompaa kuin elävässä elämässä suhteiden solmiminen.

Kyky ja jaksaminen ylläpitää tärkeitä ihmissuhteita auttaa elämässä, aina siihen ei ole silti voimavaroja. Ihmissuhteita ja kavereita toivotaan elämään ja pidetään tärkeinä.

“Minulla ei ole somea. Moni katsoo stooreja, harva keskittyy omaansa. Mä haluan keskittyä omaan elämään. Olla läsnä siinä.”

Tulevaisuuden kehityskulkuja ei haluta miettiä liikaa, sillä ne lisäävät ahdistusta

Keskusteluissa tulee esiin, että maailmantilanne ahdistaa, pelottaa ja huolestuttaa useita nuoria. Moni sanoo välttelevänsä uutisten lukemista ja liiallista yhteiskunnallisten kehityskulkujen ajattelua, koska ei halua lisää huolta elämäänsä.

Tulevaisuus saatetaan myös kokea niin laajana aiheena, että sen miettiminen ei tunnu välttämättä järkevältä. Tulevaisuuteen vaikuttaminen isojen muutuskulkujen osalta koettiin melko mahdottomana. Monella kuitenkin on ollut kokemus elämässään, jossa on päässyt vaikuttamaan.

“En voi mitään tulevaisuudelle. Siitä voi ahdistua tai sitä olla ajattelematta sitä.”

Voisiko elämä ylipäättään olla itseisarvo?

Sen sijaan että keskitytään vain uhkiin, nuoret pohtivat, voisiko hyvinvointi tai elämä sellaisenaan vain olla arvokasta? Tämä pohdinta liittyy paljon myös kokemukseen, että elämässä on paljon paineita suoriutumiseen liittyen ja moni ihminen on kireä.

Nuoret pohtivat, voisiko työviikko olla nelipäiväinen ja voisiko esimerkiksi nepsy-oireista kärsiville, päihdekuntoutujille ja heikosti työkykyisille olla helpompia mahdollisuuksia olla mukana työssä ja arjen menossa. Esiin tulee ajatus siitä, että helpot, ihmisen kokoiset kohtaamiset ja matalan kynnyksen palvelut helpottaisivat hyvinvoinnin lisäämistä helposti. Empatian lisääminen kaikkialla olisi tarpeen.

Tulevaisuudessa on myös imua, valoa ja positiivisia asioita

Vaikka nuorten tulevaisuuspohdintoissa tulee esiin pelkoja ja ahdistusta, niin hyvin paljon näkyy myös toiveikkuutta. Tulevaisuus koetaan peloista huolimatta myös voimanylähteenä.

Kun tulevaisuutta pohditaan positiivisessa valossa, se liittyy useimmilla nuorilla elämän taitekohtiin ja muutoksiin, kuten uuden työn aloittamiseen tai opiskelupaikan saamiseen. Nuoret tuovat esiin myös unelmien kohtuullisuutta; **perhe, ystävät, terveys, harrastukset, mielekäs työ, opinnot, riittävä toimeentulo, turvallinen olo, vapaus.** Monelle elämän perusasioiden kuntoon saaminen riittäisi hyvin, kaikki muu on plussaa.

“Haluan tyytyä tiettyyn tasoon enkä tavoitella koko ajan lisää. Kimmo Timonen totesi Stanley Cupin voitettuaan, että pitää osata lopettaa huipulla.”

Ihmisoikeuksien toteutuminen ja moninaisuus on äärimmäisen tärkeää – myös päätöksenteossa

Nuorten keskusteluissa kuuluu toive ja usko ihmisoikeuksien paranemiseen yhteiskunnassa. Jokainen ihminen tulisi hyväksyä omana itsenään, ja erilaisten vähemmistöjen mahdollisuudet olla ja elää omina itseinään nähdä tärkeänä.

Samalla myös päätöksentekoon toivotaan moninaisempia näkökulmia ja ymmärrystä myös sellaisille tilanteille, joita päätöksentekijät eivät itse ole kokeneet. Nuorten ääni ja kokemusasiantuntijuuden parempi hyödyntäminen päätöksenteossa nähdään tarpeellisena.

“Vähemmän pukuäijiä ja enemmän tavallisia ihmisiä, sillä on aiemminkin saatu hyviä tuloksia aikaiseksi.”

Avoimuuden ja hyväksyvän ilmapiirin toivotaan jatkuvan

Nuorten mukaan viimeisen kymmenen vuoden aikana mielenterveyteen ja erilaisuuteen, kuten nepsy-sairauksiin tai sukupuolen ja seksuaaliseen moninaisuuteen on tullut lisää ymmärrystä yhteiskunnassa ja sitä kautta ihmisille tilaa olla omia itsejään. Kehityksen toivotaan edelleen jatkuvan. Useissa kohtaa keskusteluita todehtaan, että vaikka asiat ovat menneet eteenpäin, on täydelliseen vielä pitkä matka. Erittäin inhottavaa on se, jos esimerkiksi kansanedustajat puhuvat omasta ryhmästä loukkaavasti.

Asioista puhutaan enemmän ja se tuo helpotusta ihmisille, jotka ovat kokeneet olevansa syrjässä valtavirrasta.

“Nykyään on helppo sanoa kavereille että käy terapiassa.”

Terapiaan pääsy voi pelastaa ihmisen elämän

Terapiaan pääsemisen vaikeus ja samalla sen tärkeys tulee esille nuorten keskusteluissa. Terapia-keskustelut osuvat paljolti yhteen huolen kanssa suomalaisen terveydenhuollon tulevaisuudesta.

Erittäin tärkeäksi koetaan se, että lääkärissä osattaisiin paremmin nähdä ihminen kokonaisuutena ja myös henkinen hyvinvointi otettaisiin huomioon. Psykoterapia pitää arjessa kiinni. Psykiatrisesta poliklinikasta on useammalla huonoja kokemuksia, kun hoitoon ei pääse tai kontakti vaihtuu. Pahinta on, kun työntekijät vaihtuvat paljon, hoitoon ei pääse ja päihdeongelmaa ja mielenterveyttä ei voi hoitaa yhtä aikaa. Nuoria ei kohdata.

“Oon ite ollut erilaisissa toiminnoissa mielenterveyspuolella, pidin kirjaa kuinka monelle ihmiselle oon kertonut mun tarinan aina alusta, lopetin laskemisen numeron 20 kohdalla.”

Raha ei voi olla kaikki kaikessa – kohti omannäköistä elämää

Nuoret näkevät yhteiskunnan tuen ohjaavan siihen, että ihmiset tavoittelisivat muiden hyväksi määrittelemää elämää. Kaikille ei kuitenkaan sovi “ydistä-viiteen -elämä” ja sen jälkeen television katsominen kotona.

Elämän merkitys voi löytyä aivan toisenlaisista asioista ja myös tukipalveluiden olisi hyvä tunnistaa tämä. Ongelmia syntyy, jos ohjataan esimerkiksi sellaiseen kouluun, joka ei kiinnosta.

Nuoret kokevat, ettei raha ole kaiken menestyksen ja onnistumisen mitta. Vaikka taustalla voivat olla heikommat lähtökohdat kuin monilla samankäisillä, omannäköistä elämää pitää voida tavoitella.

“Miks pitäis elää arkea joka ei kiinnosta?”

Teknologiaa, luontoa ja lähiyhteisöjä

Uskoa tulevaisuuteen nuoret saavat ajattelemalla mahdollisuuksia elää vaikkapa uudenlaisissa lähiyhteisöissä. Samalla teknologian uskotaan monessa keskustelussa myös tuovan ratkaisuja nykyisiin haasteisiin, kuten ilmastonmuutokseen tai sairauksiin. Myös luonnon ja elämän arvostuksen palautumisesta iloitaan.

“Ehkä tulevaisuus ei olekaan fallout.”

Tunne siitä, että tulevaisuuteen voi vaikuttaa on sekä pieniä että isoja tekoja

Moni nuori tuo keskusteluissa esiin sen, että vähäiset voimavarat estävät vaikuttamisen isojen asioiden tulevaisuuden suuntaan tai politiikkaan lähtemisen. Moni kokee henkilökohtaisten valintojen, kuten kierrättämisen tai kasvisruokailun tuovan tunteen mahdollisuudesta vaikuttaa. Toisaalta oman tulevaisuuden suuntaan vaikutetaan myös joka hetki omilla suurilla ja pienillä teoilla omassa elämässä. Uskallus muuttaa omaan kotiin, idean antaminen työpaikalle tai joinain päivinä sängystä nouseminen ovat tekoja tulevaisuuden eteen.

Keskustelut hyvien ystävien kanssa tai Vamoksen toiminnassa ovat myös tuoneet kokemuksen siitä, että omilla ajatuksilla on väliä, kun yhteinen ymmärrys lisääntyy. Vapaaehtoistyö ja aktivismi lisäävät selvästi kokemusta mahdollisuuksista vaikuttaa tulevaisuuden suuntaan.

“Kun keskustelen läheisten ja tuttujen kanssa, tuntuu että omilla näkemyksillä on merkitystä. Ne keskustelut myös lisäävät yhteistä ymmärrystä.”

“Oli aika hienoa että mulla oli rohkeutta muuttaa omilleni.”

“Musta on hienoa, että voin äänestää.”

“Mä joka oon ollut vaan kotona monta vuotta pääsin yhtäkkiä puhumaan poliitikoille ja kertomaan mun tarinan. Siitä tuli olo, että voin vaikuttaa.”

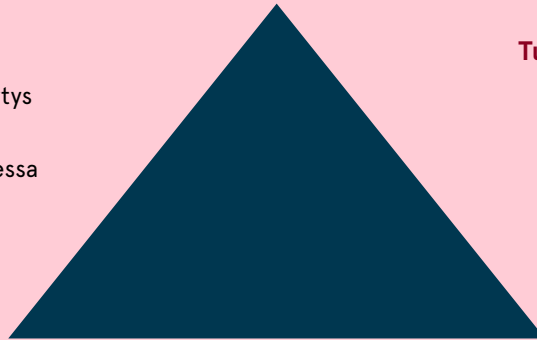
“Kun teen taidetta koen voivani vaikuttaa.”

Nykyhetken työntö:

- Ukrainan sota ja maailman epävakaus huolettavat
- Terveydenhuollon tilanne on huono
- Millainen on muuttuva Suomi?
- Painestettu ajanhenki näkyy

Menneisyyden paino:

- Toimeentulo on perusedellytys säälliselle elämälle
- Yksinäisyys on kohdalle osuessa lamauttavaa

Tulevaisuuden imu:

- Perhe ja lapset ovat tärkeitä
- Kohtaamispaikkoja ja yhteisöjä tarvitaan
- Joukkoliikenne ja liikkeelle pääsy ovat edellytyksiä osallisuudelle

“Joillain on varaa ostaa yksityiseltä sektorilta palveluita. Sote-palvelut on varakkaiden palveluita. Lapsiperheetkin jonottavat hoitoon.”

“Tuntuu, että yksinäisyys on lisääntynyt. Sen jotenkin tuntee ja aistii.”

“Perusturvallisuuden tunteeseen on vaikuttanut Ukrainan sota ja sitä ennen korona. Ne herättävät huolta, ja saavat miettimään esimerkiksi hintojen nousua.”

Tässä osuudessa käsittelemme D-asemien toimintaan osallistuvien ihmisten keskusteluita, ja puhumme heistä yleiskäsitteellä kaupunkilaiset.

D-asemat ovat kohtaamispaikkoja ja kansalaistoiminnan keskuksia. Asemat toimivat yhteistyössä kaupunginosan asukkaiden, yhteisöjen, ammattilaisverkostojen ja palveluntuottajien kanssa. D-asemia on Helsingissä kolme ja Oulun Tuirassa yksi.

D-asemien toiminta ja asiakkaat koostuvat monesti yhteisön jäsenistä, alueen asukkaista tai toimintaan osallistuvista. Tapahtumia, työpajoja, ryhmiä, retkiä ja muuta toimintaa suunnittelevat ja toteuttavat yhdessä alueen asukkaat, vapaaehtoiset ja ammattilaiset.

Menneisyyden paino liittyy monella taloudelliseen niukkuuteen

Kaupunkilaisia eli D-asemien toimintaan osallistuvia ihmisiä huolettaa keskustelujen mukaan toimeentulo. Monen kohdalla huoli toimeentulosta on ensisijainen haaste elämässä ja myös este pohtia tulevaisuutta pitkällä aikavälillä. Jos pitää pohtia kuinka vuokran voi maksaa tai täytyykö kerätä pulloja välttääkseen leipäjonon, ei voimia tulevaisuuden pohtimiseen riitä.

Yksinäisyys on toinen vahvasti esille tuleva asia, joka painaa ihmisten elämässä. Moni toivoo enemmän mahdollisuuksia ja paikkoja olla osa yhteisöä.

Harva kuitenkaan voivottelee mennyttä, keskusteluissa näkyi ajan hermolla oleminen ja yhteiskunnallisten epäkohtien pohdinta.

Nykyisyyden työntöön vaikuttaa yhteiskunnan vakaus

Kaupunkilaisissa tulevaisuus herättää huolta erityisesti yhteiskunnan kehityssuuntien osalta. Ukrainan sota ja maailman epävakaus synnyttivät paljon keskustelua. Rauha ja yhteiskunnallinen vakaus ovat tulevaisuuden kannalta elintärkeitä.

Terveydenhuollon tilanne on huono ja siihen koetaan epäluottamusta, monia pelottaa ettei saa hoitoa. Ihmiset kokevat vahvasti, että terveydenhuollon osalta Suomessa on menty huonompaan suuntaan. Moni kokee, että terveydenhuollossa ihmiset ovat jäämässä omilleen, vaikka perinteisesti on totuttu hyvään hoitoon. Yksityisten terveyspalvelujen koetaan hyödyttävän paremmin toimeentulevia. Myös hammashoidon tila tuntuu heikommalta kuin aiemmin.

Myös muuttuva Suomi mietityttää. Moni pohtii, mitä lisääntyvä maahanmuutto merkitsee. Siihen ei suhtauduta erityisen negatiivisesti tai positiivisesti, mutta toivotaan, että yhteiskuntaa rakennettaisiin niin, että suomalaisen yhteiskunnan hyvät puolet, kuten luottamus toisiin, säilyisi.

Paineistettu elämä ja sen vaatimukset näkyvät kaupunkilaisten puheissa. Työelämän lisääntyneestä kiireestä ja paineesta ollaan huolissaan sekä oman jaksamisen että myös nuorten osalta.

Sosiaalipalveluiden tulevaisuus huolettaa. Siihen liittyen nousevat esille erityisesti kuljetuspalvelut ja julkinen liikenne, joiden sujuvuus on monelle elinehto perusasioiden ja toimintamahdollisuuksien näkökulmasta. Yksittäisenä konkreettisenä esimerkkinä mainitaan se, ettei kuljettaja saa sopimuksen mukaan enää auttaa pukeutumisessa, kuten ennen. Tarvittaisiin erillinen avustaja laittamaan takin päälle tai auttamaan kenkien kanssa, eikä häntä saa aina paikalle silloin, kun on lähdössä liikkeelle.

“Tulisi olla enemmän inhimillisiä kohtaamisia eikä niin, että mennään eurojen mukaan.”

“Minua huolettaa, että kiire ajaa ihmiset ahdinkoon: mihinkään ei saa enää keskittyä kunnolla.”

Tulevaisuuden imu tulee hyvästä arjesta, osallisuudesta ja yhteisöistä

Kaupunkilaisten keskusteluissa korostuu, että lapset ja perhe ovat tärkeitä. Tulevaisuuteen iloa ja imua tuovat erityisesti omat lapset ja lapsenlapset. Moni toivoo, että perheitä osattaisiin tukea paremmin ja että esimerkiksi pelkkien lasten tukemisen lisäksi osattaisiin auttaa vanhempia, jos vanhemmuus on hukassa. Lapsille toivotaan edullisia harrastusmahdollisuuksia ja perheille tapoja kohdata muita perheitä.

Keskusteluista ilmenee, että kohtaamispaikkoja ja yhteisöjä tarvitaan. Asuinalueilta toivottaisiin sitä, että naapurit tunnetaan ja että rakennettu ympäristö olisi viihtyisää, eikä mittakaavaltaan liian suurta. Paikkoja, joissa kohdata muita ja on mukavaa tekemistä. Ihmiset ja tällaiset kohtaamiset antavat toivoa. Keskustelut, joissa luodaan yhteistä ymmärrystä ja tullaan kuulluiksi.

Kaupunkilaiset kokevat, että he voivat vaikuttaa omaan elämänlaatuunsa. Hyvä perusarkei auttaa, kun maailma myllertää ympärillä. Turvallinen arki edellyttää toimivia sosiaali- ja terveyspalveluja ja toisaalta sitä, että ihmisiä kasvatetaan ottamaan vastuu itsestä ja lähimmäisistä.

Keskustelusta ilmenee, että joukkoliikenne ja liikkeelle-pääsy ovat osallisuuden edellytyksiä. Toimiva ja edullinen tai ilmainen joukkoliikenne nousee usein keskusteluissa esiin ja sen merkitys yhteiskunnalliselle osallisuudelle on äärimmäisen tärkeä.

“Yritän ajatella, että mä ainakin teen voitavani. En ainakaan lisää ongelmia maailmaan. Ongelmissa vellominen ei aina auta.”

“Toivoa rakennetaan yhdessä niin kuin mekin tässä tehdään.”

Nykyhetken työntö:

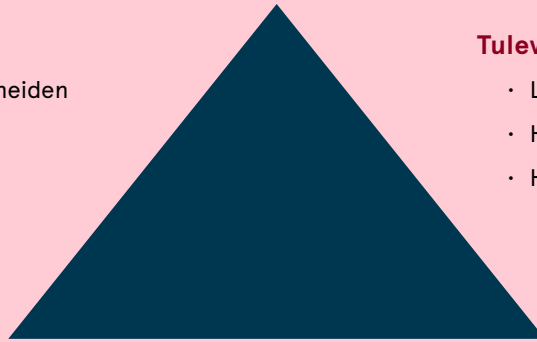
- Sota ja Venäjä huolettavat
- Terveys on kaiken A ja O
- Korona on ollut raskas ja pohdituttaa edelleen

Menneisyyden paino:

- Sota Ukrainassa tuo ikääntyneiden omat muistot pintaan
- Mennyt on mennyttä – hyvällä tavalla

Tulevaisuuden imu:

- Lapset ja läheiset tuovat iloa
- Hyvä hoito tuo uskoa tulevaan
- Hyvä arki antaa syytä kiitollisuuteen

“Pelkään, että meille käy kuten Ukrainalle. Kohta se tulee taas ja ottaa meidätkin.”

“Toivon, että olisin kesällä terve, samassa tilanteessa kuin nyt. Olisi ihana päästä mökille, kuten viime kesänä.”

“Yksi läheisistäni asuu lähellä rajaa, itse en uskaltaisi nukkua öitäni rauhassa. Perheemme on kerran kokenut sodan ja olemme jättäneet kodin. Äitini vielä synnytti samana päivänä, pari tuntia ennen kuin sota alkoi.”

Menneisyyden paino näkyy nyt sodan muistoissa

Ikääntyneiden keskusteluista selviää, että Ukrainan sota on tuonut monelle vanhukselle mieleen omat muistot sodasta ja sen seurauksista. Evakkoon lähteminen ja kodin jättäminen on ollut todellisuutta monelle. Muistoista nousee myös se, miten vaikeaa oli aloittaa elämää uudestaan, kun evakoihin suhtauduttiin myös negatiivisesti vaikkapa ryssittelemällä.

Samalla mennyt on hyvällä tavalla mennyttä. Menneisyys ei muuten näy paljon ikääntyneiden keskusteluissa, vaan se näyttäytyy poissaolollaan asiana, joka ei ole sotaa lukuun ottamatta ehkä enää kovin olennaista.

Nykyisyyden työntöä dominoi epävarmuus ja huoli maailman tilanteesta ja Venäjästä

Keskusteluista ilmenee, että nykyhetkessä maailman epävarmuus, sota ja Venäjän toiminta aiheuttavat vahvan huolen tulevaisuudesta. Tilannetta voisi kuvata niin, että maailmassa on irti voimia, joiden on ajateltu olevan jo poissa nykysukupolvilta.

Ikääntyneiden asiakkaiden mukaan terveys on kaiken A ja O. Ne, joilla riittää terveyttä, asiat tuntuvat olevan varsin mallillaan. Jos terveyden kanssa on ongelmia, se myös näkyy. Terveystieteiden tärkeys on ihmisille selvää.

Korona on tuntunut kaikista raskaalta ja pelottavalta, ja joidenkin kohdalla pandemia-aika on lisännyt yksinäisyyttä.

Tulevaisuuden imu syntyy arjen sujumisesta ja läheisistä

Keskustelijoilla lapset ja läheiset tuovat iloa, etenkin jos he asuvat lähellä. Läheisten näkeminen koetaan tärkeäksi, ja he iloitsevat perheestä, sekä lasten onnistumisista. Perhe tuo iloa ja valoa arkeen.

Myös hyvä hoito on keskustelujen mukaan antanut uskoa tulevaisuuteen. Terveystieteiden saaduilla hyvillä kokemuksilla ja parantumisilla sairauksista on siis ollut merkitystä tulevaisuususkon kannalta.

Ikääntyneet tuovat esiin, että heillä on aihetta kiittolisuuteen. Syitä kiittolisuuteen ovat muun muassa itsenäisen elämän mahdollisuus, rauhallisuus, tasaisuus ja mahdollisuus tehdä arkisia askareita.

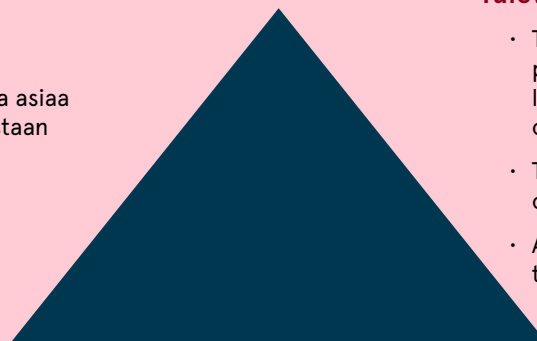
Päihdekuntoutajat: Tulevaisuus on tässä päivässä

Nykyhetken työntö:

- Hyvinvointivaltiota ja julkista terveydenhuoltoa tarvitaan
- Toimeentulon mahdollisuudet mietittyvät
- Sota, ilmastonmuutos ja teknologian kehitys huolettavat

Menneisyyden paino:

- Elämä on välitilassa ja monta asiaa joutuu opettelemaan uudestaan
- Energiaa vie pohdinta: "Selviänkö tästä päivästä?"

Tulevaisuuden imu:

- Toiveet tasapainoisesta elämästä, päihteettömyydestä, merkityksellisestä työstä ja tekemisestä, sekä omasta kodista ovat tärkeitä
- Tukiverkostot, vertaistuki ja läheiset ovat korvaamattomia
- Ajatus lomasta tuntuu hyvältä ja toiveikkaalta

“Olen jollain tapaa välitilassa, toivoisin että voisin olla töissä tai opiskelemassa. Tulevaisuus huolettaa etenkin omien lasten puolesta.”

“Koen, että pitäisi olla armollisempi itseään kohtaan ja huomata hyvät asiat sekä onnistumiset. Me ollaan usein tosi kriittisiä.”

“Oikea lääkitys on auttanut. Nyt tuntuu, etten halua tappaa itseäni.”

“Vuoden aikana on tapahtunut paljon. Elämä on mennyt jättiharppauksen eteenpäin sen jälkeen, kun lähdin vertaisohjaajakoulutukseen. Halusin muuta ajateltavaa surun takia. Nyt myös terveyspuolella on mennyt asiat eteenpäin.”

“Toivoisin, että voisin olla opettaja tai ohjata muulla tapaa ryhmiä. Toivon myös, että nykyinen parisuhde kestää.”

Menneisyyden paino tuntuu voimakkaana

Päihdekuntoutujilla on keskustelujen mukaan paljon menneisyyden painoa. Monet kokevat tulevaisuuden ajattelun vaikeaksi, kun oma elämä voi olla jonkinlaisessa välitilassa ja menneisyydessä on kokemuksia kaiken menettämisestä. Joiltain voivat olla katkenneet kaikki sosiaaliset suhteet, jotta päihteiden jättäminen on ollut mahdollista. Ollaan matkalla toisenlaiseen elämään, mutta ei olla vielä siellä. Keskusteluissa nousee esiin myös kokemus, että huumeita käyttäviä ihmisiä kohdellaan toisen luokan kansalaisina vaikkapa terveydenhuollossa.

Perusasioiden harjoittelu, kuten vuokran tai laskujen maksaminen, on joillakin keskustelijoista edessä ensimmäistä kertaa. He kokevat, ettei tulevaisuutta voi vielä mieltiä paljoo, kun on pohdittava miten tästä päivästä selvitään. Asiat, jotka toisille ovat itsestäänselviä, luovat elämään esteitä. Tällainen asia on esimerkiksi hampaattomuus, mikä vaikeuttaa sosiaalista kanssakäymistä ja heikentää itsetuntoa. Moni pohtii keskustelussa, onko enää hetken kuluttua hengissä.

Nykyisyyden työntöön ei juurikaan koeta vaikutusmahdollisuuksia

Päihdekuntoutajat eivät keskustelujen mukaan koe voivansa vaikuttaa juurikaan tulevaisuuteen ja osallistujat käsittelivät isoja, Suomea ja koko maailmaa koskettavia aiheita.

Keskusteluissa pohditaan hyvinvointivaltion mureneista, terveydenhuoltoa ja avun saamista. Osalla on pelko, että joutuu muiden hoidettavaksi.

“Selviätkö tästä päivästä?”

Esiin nousee aiheena myös taloudellinen tilanne, sekä henkilökohtainen että yleisemminkin. Tästä esimerkkinä ruoan hinnan nousu.

Ilmastonmuutos mainitaan keskustelussa useaan otteeseen. Ukrainan sota puhututtaa myös päihdekuntoutujia. Teknologian nopea kehitys tuntuu hurjalta ja siinä mukana pysyminen ei tunnu mahdolliselta.

Tulevaisuuden imua tuo toive tavallisesta, hyvästä elämästä

Päihdekuntoutajat tuovat järjestäen esiin, että toivoa tulevaisuuteen luovat ajatukset tasapainoisesta elämästä, merkityksellisestä tekemisestä, turvatusta taloudesta ja omasta kodista. Tavalliset asiat, kuten ajatus lomasta, parisuhteesta tai mielekkästä arjesta, tuovat imua tulevaisuuteen. Osa haaveilee työstä, jossa voisi itse auttaa tai olla vertaistukena muille.

Rutiinit, selvät päivät, tukiverkostot ja tuki päihteettömyyteen ja mielenterveyteen ovat tärkeitä. Myös lemmikit nousevat keskustelussa esiin.

“Ennen eroa oli kaikki: koti, puoliso, lemmikkejä. Tuli asunnottomuus, ja

sen jälkeen jossain vaiheessa iso onnettomuus. Selviäminen toi jonkinlaisen merkityksellisyyden kokemuksen, että on joku tarkoitus miksi olen vielä tässä.”

“Toivon, että lapset pärjäisi ja olisivat itsenäisiä. Arki olisi normaalia.”

“Haluaisin tulevaisuudessa rantalomalle puolison kanssa.”

Huomiona tuloksista:

Tulevaisuuskeskusteluun osallistui ihmisiä, joilla oli erilaisia vammoja tai rajoitteita. Keskustelijoiden anonymiteettia varjellaksemme puhumme heistä tässä tekstissä yhtenä ryhmänä: kehitysvammaisina, autismikirjon henkilöinä ja vaikeavammaisina.

Osa keskusteluoppaan kysymyksistä tai työtavoista oli liian monimutkaisia osalle osallistujista ja saadun palautteen pohjalta voidaan jatkossa kehittää helpommin saavutettavia tapoja osallistua. Pilottivaiheessa DL:n ammattilaiset olivat saaneet ohjeen soveltaa ohjeita ammattitaidollaan. Siksi osa kysymyksistä esimerkiksi kuvitettiin osallistujille SymWriter-ohjelmaa apuna käyttäen. Kuvittaminen toteutettiin liittämällä alkupe- räiset kysymykset cymwriter-ohjelmaan ja kysymyksiä pelkistettiin tai muokattiin nopeasti ohjaajan toimesta. Osa osallistujista myös osallistui vain johonkin osaan keskustelusta, ja DL:n ammattilaiset ovat sanoittaneet vastauksia osallistujien apuna.

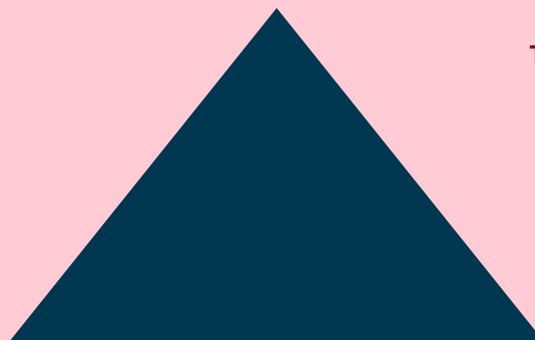

Nykyhetken työntö:

- Moni asia on hyvin
- Hoitajien ja avustajien määrä on elintärkeää

Menneisyyden paino:

- Menneisyydestä ei tule juurikaan painon tuntua tulevaisuudenajatuksiin.

Tulevaisuuden imu:

- Positiivisella asenteella pääsee pitkälle myös vastoinkäymisissä
- Mielekkäät elämäkokemukset tuovat imua
- Maahanmuutto näkyy ja tuntuu konkreettisesti hoitajaporukan kasvamisena

“Toivon ihan tavallista arkea. Monipuolista tekemistä, ilman lääkkeitä. Haluan tehdä omia juttuja.”

“Tulevaisuutta ajatellessa tulee pieni jännityksen tunne. Koskaan ei tiedä, mitä tapahtuu.”

“Positiivisuus ja oma elämänasenne tuo paljon. Ajattelen, että elämä kohtelee hyvin.”

“Joskus saattaa odottaa valmiina lähtöä futismatsiin, mutta avustaja ei tulekaan.”

“Huolestuttaa, miten hoitotöihin riittää henkilöstöä. Hoidontarvetta pitäisi arvioida useammin kuin pari kertaa vuodessa. Ihminen muuttuu koko ajan.”

“Hyvä arki on jopa sitä, että pääsee suihkuun. Kaverit ihmettelee sitä, mutta niin se on.”

Menneisyyden paino ei paina

Kehitysvammaisten, autismikirjon henkilöiden ja vaikeavammaisten keskusteluissa menneisyyden painoja ei juurikaan tule esiin. Ryhmässä tulevaisuutta tarkastellaan suurimmaksi osaksi positiivisella otteella, eikä taaksepäin juuri katsota.

Nykyisyyden työntö liittyy paljolti hoitajiin ja avustajiin

Kehitysvammaisten, autismikirjon henkilöiden ja vaikeavammaisten keskusteluissa koetaan, että monet asiat nykyisyydessä ovat hyvin. Koronan toivotaan jäävän pian historiaan ja sotien loppuvan.

Hoitajien ja avustajien määrä ja pysyvyys on asia, joka pohdituttaa ja tuntuu elintärkeältä. Vaikka moni kokee asioiden olevan hyvin, avustajapalveluiden riittävyys on tärkeää. Tärkeäksi koetaan myös, että tieto palveluiden välillä kulkisi ja että hoitajat ja avustajat olisivat hyvällä tuulella. Hoitajille ja avustajille toivotaan parempaa palkkaa, jotta heitä riittäisi töihin.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen pirstoutuminen huolettaa kehitysvammaisia, autismikirjon henkilöitä ja vaikeavammaisia, ja he kokevat että heidän näkökulmaansa ei kysytä palveluita kehitettäessä. Hoitajapula on heidän näkökulmastaan akuutti asia, jonka ratkaisemiseksi olisi

tehtävä töitä. He kokevat vahvasti, että päättäjillä ei ole ymmärrystä vammaisten tilanteesta ja tässä suhteessa hoitajien kanssa koetaan vahvaa liittolaisuutta. Jos yksi hoitaja on poissa, se näkyy toiminnassa heti. Hoitajilla on paljon töitä ja he ovat stressaantuneita. Koetaan, että hoitajien työoloja pitäisi parantaa ja kiirettä vähentää.

Tulevaisuuden imu syntyy positiivisesta meiningistä

Kehitysvammaisten, autismikirjon henkilöiden ja vaikeavammaisten ryhmässä tulevaisuutta kohtaan tunnetaan huomattavan suurta positiivisuutta verrattuna muihin ryhmiin. Moni keskustelijoista kokee, että omalla positiivisella asenteella pääsee pitkälle.

Hyvää arkea arvostetaan ja siinä etenkin harrastuksia, työtoimintaa, rentoutta, mielekästä tekemistä ja erilaisten elämäkokemusten saamista. Erityisesti toiminta hoitokodin ulkopuolella kuten elokuvareissut tai kahvittelu saa keskusteluissa kiitosta.

Maahanmuutto näkyy ja tuntuu keskustelijoiden elämässä positiivisesti hoitajaporukan kasvamisena. Moni nostaa esiin filippiiniläisten hoitajien tulon erittäin positiivisena asiana. Vaikka kielimuuria on jonkin verran, on heidän liittymisensä hoitajajoukkoon ollut monelle erittäin hyvä ja huomionarvoinen asia. Se, että ammatillaiset oppivat suomen kielen, on kuitenkin tärkeää.

Nykyhetken työntö:

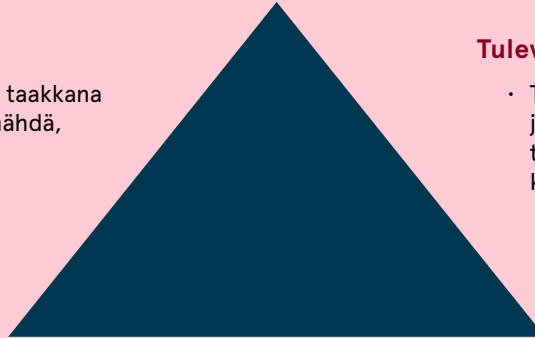
- Huoli toimeentulosta, sekä omasta ja läheisten terveydestä on välillä ylivoimaista

Menneisyyden paino:

- Menneisyys painaa raskaana taakkana ja tulevaisuutta on vaikeaa nähdä, sillä ahdistus lamauttaa

Tulevaisuuden imu:

- Toivon pilkahduksia tuo rukoileminen ja ajatus, että voi auttaa ehkä tulevaisuudessa muita saman kokeneita

Menneisyyden paino näkyy ahdistuksena

Keskusteluista selviää, että kidutuksen uhreilla menneisyyden paino on merkittävää. Se tuntuu ahdistuksena menneisyyden kokemuksista, sekä epävarmuutena tulevaisuudesta ja kyvystä huolehtia itsestään ja läheisistä. Ahdistus voi olla täysin lamauttavaa. Tulevaisuuden olemassaolo ylipäättään merkitsee ajatusta turvallisesta ympäristöstä, jossa elää.

Nykyisyyden työnnössä näkyy huoli perusasioista

Taloudelliset ongelmat ja huoli toimeentulosta on kasvanut viime vuosina ja se nostaa stressitasoa entisestään. Perusasioista huolehtiminen on uuvuttavaa ja vie tilaa tulevaisuudelta.

Terveys on tärkeää ja sen murehtiminen vie voimia ja elämäniloa. Terveyshuolet kuuluvat myös läheisten elämään ja se vaikuttaa osaltaan.

Keskusteluissa ilmenee, että elämässä on erittäin vaikeita asioita ja hetkiä. Välillä eteenpäin jaksaminen on hyvin vaikeaa.

Tulevaisuuden imussa vain vähän toiveikkuutta

Tulevaisuuteen on vaikeaa nähdä. Toiveikkuutta tuo rukoileminen ja ajatus, että voisi auttaa muita sitten kun oma tilanne on helpompi.

Nykyhetken työntö:

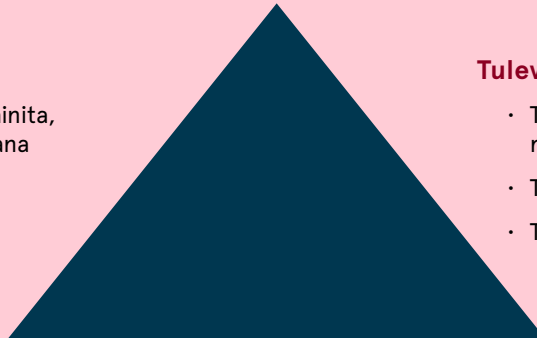
- Meneillään on paljon hienoja kehityskulkuja, kuten teknologian kehitys
- Ilmastonmuutos huolettaa
- Tarvitaan lisää empatiaa ja positiivisuutta

Menneisyyden paino:

- Menneisyyden painoja ei mainita, tulevaisuus nähdään lupaavana

Tulevaisuuden imu:

- Toiveena on rauhaa ja vähemmän rasismia
- Tavoitteet ja unelmat luovat imua
- Tulevaisuuden toivotaan olevan hieno

Huomiona tuloksiin: Menneisyyden painon osalta ei ole aineiston perusteella ilmiöitä.

Nykyisyyden työnnössä näkyy hyvän tulevaisuuden tavoittelu

Keskustelujen perusteella osallistujat ajattelevat tulevaisuutta paljon ja myös positiivisessa mielessä; millainen elämä minulla tulee olemaan ja mitä haluan tavoitella? Mitä työtä tulen tekemään? Myös teknologian kehitys, tietokoneet ja tekoäly kiinnostavat. Tulevaisuus ei tunnu huolettavan. Kuitenkin huolta aiheuttavat ilmastonmuutos ja tieteen arvostuksen väheneminen. Keskustelussa nousee esiin toive, että ihmisten asenteita pitäisi muuttaa positiivisempaan suuntaan ja empatiaa lisätä.

Tulevaisuuden imussa näkyvät toive rauhasta, konfliktien lopusta ja rasismin taltuttamisesta

Keskustelussa nousee esiin positiivisia asioita ja vahvaa tulevaisuususkkoa. Esimerkiksi suuri positiivinen muutos on ollut englannin kielen oppiminen ja koulutus yleensäkin. Se on avannut mahdollisuuksia ajatella matkustamista ja muun maalaisten ihmisten kanssa kommunikointia. Unelmana on esimerkiksi matkustaa Yhdysvaltoihin jonain päivänä.

Myös lukeminen ja elokuvien katsominen on muuttanut elämää ja avannut ovia maailmaan. Erityisesti lukemisen tärkeyttä korostetaan.

Keskustelussa nostettiin esille havainto siitä, että kohtaamme kaikki elämässä vaikeita asioita. Siksi on tärkeää pyrkiä jaksamaan vaikeiden aikojen yli ja muistaa tämä asia, jotta osaamme suhteuttaa vastoinkäymisiä.

Myös näennäisesti pienet asiat voivat olla merkityksellisiä. Esimerkiksi merkittävää on, jos joku ottaa omat ehdotukset työpaikalla vakavasti tai saa mahdollisuuden näyttää mitä osaa.

Tavoitteet ja unelmat tuovat siis imua. Unelmiin lukeutuvat muun muassa tasapaino, rauhallisuus ja perhe.

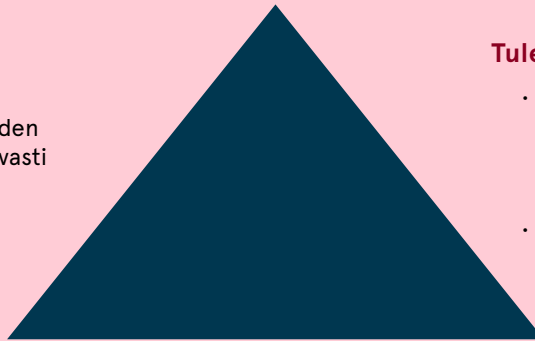
Mustaqbaldoon – tulevaisuuden etsijät-ryhmä

Nykyhetken työntö:

- Nykyhetken työnnössä mainitaan ilmastonmuutoksen tuomat haasteet, huoli suurvaltakilpailusta ja myös työn saatavuuteen liittyvät asiat.
- Nuoret kokevat kuitenkin voivansa vaikuttaa asioiden suuntaan.

Menneisyyden paino:

- Menneisyyden paino on Mustaqbaldoon – tulevaisuuden etsijät-ryhmän kohdalla vahvasti eteenpäin vievä voima.
- Menneestä halutaan oppia ja tulevaisuus rakentaa paremmaksi.

Tulevaisuuden imu:

- Mahdollisuus rauhaan, teknologian kehittyminen, mahdollisuus vaikuttaa oman maan ja yhteisön tulevaisuuteen positiivisella tavalla.
- Henkilökohtaisen kehityksen mahdollisuudet, oppiminen, koulutus

Menneisyyden paino on eteenpäin vievä voima

Menneisyyden paino näkyy Mustaqbaldoon – tulevaisuuden etsijät-ryhmässä kohti parempaa tulevaisuutta työntävänä voimana. Menneisyyden virheet mainitaan useasti sekä henkilökohtaisella että yhteiskunnallisella tasolla, ja niistä halutaan oppia ja päästä eteenpäin kohti parempaa tulevaisuutta.

Koulutus, eri etnisten ryhmien välinen ymmärrys, politiikan tekemisen tapa ja toisaalta oma henkilökohtainen koulutus tai ajankäyttö nähdään asioina, joita menneisyydestä halutaan muuttaa parempaan suuntaan.

Nykyisyyden työnnössä näkyvät yhteiskunnallisen tilanne ja oma osallisuus

Nykyisyydessä vastaajia huolettavat sekä yhteiskunnalliset että henkilökohtaiset asiat. Yhteiskunnallisessa kehityksessä puhutaan ilmastonmuutoksen vaikutuksista Somalimaalle, suurvaltojen lisääntyvästä kilpailusta ja sen vaikutuksista maailman eri alueille.

Kuitenkin myös omaan työllistymiseen liittyvät asiat ovat tärkeitä puheenaiheita.

Keskustelijat kertovat kuitenkin uskovansa, että heillä on mahdollisuuksia vaikuttaa tulevaisuuden kehityskuluihin koulutuksensa, työnsä tai yhteiskunnallisen osallistumisensa kautta.

Tulevaisuuden imuun vaikuttavat rauha ja vaikutusmahdollisuudet

Keskustelijoiden tulevaisuuden imua tukevat mahdollisuus rauhaan maassa, teknologian kehittyminen, sekä mahdollisuus vaikuttaa oman maan ja yhteisön tulevaisuuteen positiivisella tavalla.

Myös henkilökohtaisella kehityksellä on suuri merkitys tulevaisuuden näkökulmasta. Uusien taitojen oppiminen, tavoitteiden asettaminen sekä itseluottamuksen saaminen ovat tärkeitä asioita tulevaisuuden rakentamisessa.

Nykyhetken työntö:

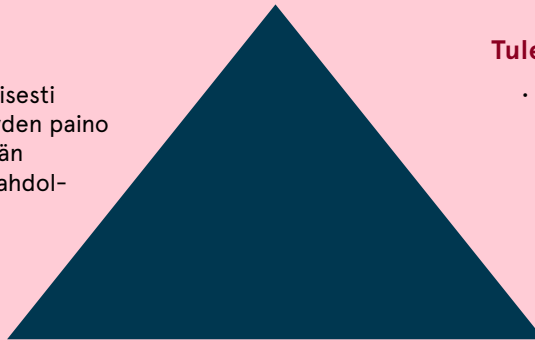
- Hoitajien ja avustajien määrä on tälle ryhmälle äärimmäisen tärkeä. Henkilökunnan riittävyys näkyy suoraan elämänilossa ja laadussa.
- Myös hyvinvointivaltio ja sen tukipalvelut huolettavat. Oman sairauden lisäksi huolettaa perheen jaksaminen ja tuki.

Menneisyyden paino:

- Vaikeavammaisilla (neurologisesti vammautuneilla): menneisyyden paino tuntuu konkreettisesti elämän rajoittumisena ja toimintamahdollisuuksien pienentymisenä.

Tulevaisuuden imu:

- Toivo, perhe, retket, vaihtelut arkeen.

Menneisyyden painoon vaikuttaa elämän rajoittuneisuus

Vaikeavammaisilla eli neurologisesti vammautuneilla menneisyyden paino tuntuu konkreettisesti elämän rajoittumisena ja toimintamahdollisuuksien pienentymisenä. Keskusteluissa esimerkiksi kuvaillaan, että ympyrät ovat aina samat ja arjen toiminta on aina samaa, eikä mitään muuta ole. Rahavaikeudet vaikuttavat siihen, onko mahdollisuutta ostaa vaikkapa kaukosäädintä, jolla saisi oman asuntonsa ulko-oven auki itse.

Nykyisyyden työnnössä keskeisintä terveys

Terveiden heikentyminen on selkeä asia, joka työntää keskustelijoiden tulevaisuuden suuntaa. Toisilla kunto on parempi, toisilla heikompi. Keskusteluissa ollaan paljon perusasioiden äärellä, pääseekö liikkeelle, onko apuvälineitä ja riittävää tukea.

Hoitajien ja avustajien määrä on tälle ryhmälle äärimmäisen tärkeä. Myös vaikeavammaisten arjessa näkyy työvoiman vähäisyys, stressi ja kiire. Henkilökunnan riittävyys näkyy suoraan elämänilossa ja laadussa.

Hyvinvointivaltio ja sen tukipalvelut huolettavat. Oman sairauden lisäksi huolettaa perheen jaksaminen ja tuki.

Tulevaisuuden imussa näkyy toiveikkaus

Keskusteluissa puhutaan tulevaisuudesta myös toiveikkaasti ja optimistiseen sävyyn, ja niissä pilkahtelee kiitollisuus niistä asioista, jotka ovat jo hyvin.

Vaikeavammaisille on keskustelujen mukaan tärkeää, ettei elämä jäisi vain neljän seinän sisään: mahdollisuudet vaikkapa retkiin tai kalareissuihin olisivat tärkeitä. Perheen tapaaminen usein olisi tärkeää. Keskusteluissa tulee esiin toive rauhasta ja tasapuolisen hyvästä elämästä kaikille.

Tulkinta

Ilmiöasema-työ antaa tärkeää ajateltavaa suomalaisen tulevaisuuskeskusteluun

Kun tulevaisuuskeskustelut oli käyty, asiakkaiden ja toimintaan osallistuvien sekä DL:n työntekijöiden näkemyksiä tulevaisuudesta käytiin läpi ja analysoitiin tulkintatyöpajassa Diakonissalaitoksen asiantuntijoiden kanssa maaliskuussa 2023.

DL:n asiakkaiden signaaleja tulkittiin tulevaisuustyön sisältönä tulevaisuuskolmion puitteissa. DL:n työntekijöiltä ja asiantuntijoilta saatuja signaaleja puolestaan tulkittiin yhteiskunnallisena muutoksena, jotka heidän työssään näkyvät. Keskustelun ja työskentelyn pohjalta nostettiin esiin tärkeimpiä tulkintoja, joita suomalaisessa tulevaisuuskeskustelussa tulisi pohtia.

Tulkinta viedään takaisin myös DL:n asiakkaille ja toimintaan osallistuville sekä suomalaisille päätöksentekijöille eli myös isompi joukko pääsee jatkamaan tulkintatyötä.

Nyt käänämme siis katseen siihen, mitä käydyissä keskusteluissa oikeastaan onkaan nähtävissä. Löysimme tässä kohtaa seitsemän keskeistä havaintoa.

Seitsemän tärkeää tulkintaa signaaleista – Onko lottovoitto elää Suomessa?

1) Hyvinvointivaltion, kilpailuyhteiskunnan ja ihmisen välissä on yhteisöjen kokoinen tyhjiö

Läpi eri ryhmien signaaleissa näkyi vahvana pohdinta ja kokemus yksinäisyydestä ja toisaalta siitä, miten merkitykselliseltä on tuntunut oman yhteisön löytäminen ja sellaiseen kuuluminen. Signaaleissa näkyy, että yhteys toisiin on ihmisarvoisen elämän tärkein rakennuspalikka.

Koronan vaikutukset näkyivät puheenvuoroissa etenkin ikääntyneemmän väestön pohdinnoissa, työikäiset pohtivat etätöiden vaikutuksia. Nuoret puolestaan toivat esille älypuhelimien ja somen negatiivisia vaikutuksia ystävyydelle ja yhdessä olemiselle. Erityisesti päihdekuntoutujat kokivat, että yhteisöistä jää syrjään helposti; osa kaverisuhteista on katkaistava kuntoutumisen myötä, ja palkkatöiden ulkopuolella on vaikeaa löytää kuulumisen tapoja ja paikkoja. Muualta Suomeen tulleiden ihmisten pääsy ja kuuluminen yhteisöön tulee olemaan moninaisen Suomen tärkeimpiä kysymyksiä.

Suomi on kehittynyt historiallisesti nopeasti köyhästä ja perinteisten yhteisöjen agraariyhteiskunnasta ensin hyvinvointivaltioksi ja sittemmin globaalissa kilpailussa hyvin pärjääväksi taloudeksi. Aineiston perusteella tulevaisuuden tärkeäksi kysymykseksi nousee, miten rakennamme tulevaisuudessa ”palikkaa”, joka ehkä on ollut viime vuosikymmeninä vähemmällä huomiolla – yhteisöjä, joihin jokaisella on mahdollisuus kuulua?

2) Sote-alan vetovoima, palkkaus ja laatu ovat tulevaisuuden polttavimpia kysymyksiä Suomessa

Läpi tulevaisuuskeskustelujen oli nähtävissä terveyden

huollon ja sosiaalitoimen kriisi, ja toisaalta meneillään olevat murrokset. Ilmiöasemien tulevaisuusasiantuntijoiden, eli DL:n asiakkaiden ja toimintaan osallistuvien ihmisten elämässä nämä muutokset näkyvät hyvin konkreettisesti huolena sote-palvelujen laadusta ja henkilökunnan määrästä.

Diakonissalaitoksen omat asiantuntijat puolestaan toivat esiin sitä, miten vähän alan hyvistä puolista tällä hetkellä puhutaan. Oma työ koetaan palkitsevana, merkityksellisenä ja tärkeänä. Työtä tehdään ihmisten kanssa tullen osaksi sitä yhteisöä, mikä työntekijöiden, asiakkaiden ja toimintaan osallistuvien kanssa yhdessä luodaan. Mahdollisuudet tähän ja oman työn tekemiseen ihmisarvo edellä – kiristämisen ja kiireen sijaan – ovat äärimmäisen tärkeitä tulevaisuuden tekijöitä, jotta alan vetovoima voidaan palauttaa. Palkkaus ja resurssit on siis oltava kunnossa.

Muualta tulleiden osajien saaminen työtiimeihin on näkynyt positiivisesti asiakkaiden elämässä. Moni otti keskusteluissa esille keskustelun maahanmuutosta myös konkreettisesti omassa elämässä näkyvänä asiana, kun hoitoa ja hoivaa on ollut paremmin saatavilla lisäkäsien tultua mukaan tiimeihin.

3) Hyvinvointivaltion rapautuminen tuntuu elämän ytimissä

Tulevaisuuskeskusteluissa näkyi vahvasti huoli suomalaisen hyvinvointivaltion tulevaisuudesta. Monet DL:n asiakkaat ja toimintaan osallistuvat ovat kohdanneet elämässään kohtia, joissa yhteiskunnan turvaverkko ei ole kantanut.

Eniten rapautuminen näkyy hoidon- ja avunsaannin vaikeuksina. Myös monimutkaiset järjestelmät ja palvelujen kasvottomuus saavat aikaan tunteen siitä, että ihmistä ei kohdata, palveluja on vaikeaa saada ja elämässä eteenpäin meneminen hankaloituu.

Pompottelu luukulta toiselle on ihmisille lannistavaa. Etenkin nuorten kohdalla tämä keskustelunaihe tuli paljon esiin. Terapian ja mielenterveyspalvelujen saaminen ja niissä hoitavan tiimin ja ihmisten pysyvyys, tiedonkulku ja inhimillinen kohtaaminen puhututtivat.

Hyvinvointivaltion tulevaisuus ja palvelujen toiminta oli läpi eri ryhmien keskustelujen valtavan tärkeä aihe. Miten ihminen kohdataan? Onko hän vain numero, joka pitää saada kuntoon, vai voisiko ajatella että ihminen on ihminen, joka vajavaisuuksineen toimii niiden mahdollisuuksien puitteissa, jotka hänelle ovat mahdollisia? Keskustelu liittyi lopulta paljon myös hyvinvointivaltion ihmiskuvaan, toimintatapoihin ja tavoitteisiin.

Tulevaisuuskeskusteluissa DL:n asiakkaat ja toimintaan osallistuvat ovat ihmisryhmä, jonka arjessa näkyy suoraan hyvinvointivaltion kantokyky.

4) Keskiluokkanormi määrittää suomalaisen yhteiskunnan tulevaisuuden kehittämistä

Eri ryhmien signaaleissa tuli esiin voimakkaasti se, kuinka vahvasti suomalaista yhteiskuntaa ja ajan henkeä leimaa-

vat keskiluokkaiset arvot, ongelmat ja tavoitteet. Nämä näkyvät siinä, miten esimerkiksi hyvinvointipalvelujen kehitys koetaan, millaisia asioita julkiseen keskusteluun nousee ja millaisena nähdään hyvä elämä.

Erityisesti nuorten keskuudessa, mutta myös muiden ryhmien keskusteluissa, tuli esiin näkemys, että suomalaisen onnistuneen elämän mittareita ovat ammatillinen onnistuminen, raha ja menestys. Jos tästä normista poikkeaa, on epäonnistumisen kokemus vahva.

Etenkin nuorten tulevaisuuskeskustelussa pohdittiin, voisiko elämä itsessään olla arvokasta? Saako oman näköistä elämää elää? Mitä jos itselle merkityksellinen tekeminen ei tuo menestystä, mutta iloa? Moninaisuutta ja erilaisia ääniä kaivattiin erityisesti päätöksentekoon. Ajatukset näkyivät myös D-asemien ja päihdekuntoutujien keskusteluissa.

Tulkintatyöpajassa käytiin keskustelua näistä havainnoista ja siitä, miten keskiluokkanormin ja työssäkäyvien korostumista politiikassa voivat selittää hyvinvointivaltion ylläpitäminen ja verotulojen tarve.

Tulevaisuuskeskusteluissa keskiluokkanormi tuli esille vahvasti myös palvelujen kehittämisen näkökulmasta esimerkiksi terveydenhuollossa, jossa palvelujen koetaan valuvan hyväosaisten ostettavaksi yksityisiltä palveluntarjoajilta – osan jäädessä ilman. Edullisen joukkoliikenteen ja toimivien kuljetuspalveluiden merkitys on valtavan suuri sekä nuorille, D-asemien toimintaan osallistuville ihmisille ja toimintaan osallistuville, erilaisille vammaisille ja kuntoutujille sekä iäkkäille. Jos kuski ei auta kenkiä päälle kilpailutussopimuksen vuoksi, jää matka kauppaan tekemättä.

5) Perhe olisi paras tulevaisuuden turva – oli se itse valittu, perinteinen tai jotain siltä väliltä

Tulevaisuuskeskusteluissa perhe näkyi monessa roolissa. Perhe toi iloa, merkitystä ja turvallisuutta.

Tulevaisuuskeskusteluissa erityisesti ikääntyneiden kohdalla kohtaamiset perheen kanssa toivat suurta iloa arkeen, ja jälkipolvien elämän seuraamista pidettiin tärkeänä.

Monesti perhe ei kuitenkaan ole ongelmaton. Perheissä on myös surua, huolta, välinpitämättömyyttä tai tulehtuneita suhteita. Odotuksia ja toiveita, jotka eivät ole kohdanneet.

Kukaan ei kuitenkaan pärjää yksin ja siksi on tärkeää ymmärtää, että jokainen tarvitsee läheisiä ihmisiä, yhteisöjä ja ystäviä, joista muodostuu elämään tarvittavaa turvaa. Perinteinen perhe voi olla sellainen. Sellaista voivat myös tarjota itse valittu perhe, ystäväpiiri tai ne paikat ja yhteisöt joihin kuulutaan ja joissa on helppo olla. Keskusteluissa tuli vahvasti esiin ilo siitä, että moninaisuus elämänvalinnoissa ja esimerkiksi seksuaalisessa suuntautumisessa on nykyään paremmin hyväksyttyä ja ymmärrettyä kuin aiemmin. Tasa-arvon eteen on kuitenkin tehtävä edelleen paljon töitä.

Suomessa yksinäisyys ja yksinolo on ollut selkeästi kasvava trendi. Olennaista ei ole se, ovatko läheisuudet normien mukaisia, vaan että läheisiä on.

6) Maahanmuutto ja moninainen Suomi on jo monen arkea – uhkaako päättäjiä syrjäytyminen?

Signaaleissa näkyivät myös maahanmuuttoon liittyvät aiheet. Päällimmäisenä näissä ei ollut lainkaan rasismi tai huoli, vaan hyvin käytännönläheinen realismi. Monelle keskustelijalle maahanmuutto ja moninainen Suomi on jo arkea. Yhdellä oli muualta tulleita hoitajia, joista oli hyviä kokemuksia. Toinen pohti sitä, miten suomalainen olemisen tapa eroaa muualta tulleiden tavasta, kun Suomessa kenties kaivataan enemmän omaa tilaa. Kolmas mietti, miten terveydenhuollossa selvittää, jos työntekijöitä ulkomailta ei ole. Neljäs toi esille suomalaisen yhteiskunnan kykyä ottaa muualta tulevia vastaan.

Tyypillistä keskusteluille oli se, että maahanmuutto nähtiin jo osana omaa arkea ja elämää Suomessa. Omissa naapurustoissa asuu maahan muuttaneita, he ovat luokkakavereita tai hoitajia. Keskusteluissa pohdittiin, ymmärtävätkö päättäjät tavallista arkea ja siihen liittyviä asioita, tavallista elämää, jossa yhteistä arkea muualta tulleiden kanssa rakennetaan.

Diakonissalaitoksen asiantuntijoiden pohdinnoissa tuli esiin voimakkaasti se, miten vaikeaa suomalaiseen arkeen, työhön ja elämään muualta tulleiden on päästä mukaan. Mikäli tulevaisuuden moninaisen Suomen rakentamisessa aiotaan onnistua, tämän asian on muututtava.

7) Osalla keskustelijoista on vahvaa tulevaisuususkoa – mitä voisimme oppia heiltä?

Tulevaisuuskeskusteluista nousi esiin mielenkiintoinen havainto erityisen optimistisesti tulevaisuuteen suhtautuvista ryhmistä. Näitä olivat Suomessa kehitysvammaiset, autismikirjoon kuuluvat ihmiset, vaikeavammaiset ja maailmalla Diakonissalaitoksen kansainvälisissä projekteissa mukana olevat valko-venäläiset romanit ja Somalimaassa toimiva Tulevaisuuden rakentajat -ryhmä.

Näiden kaikkien ryhmien tulevaisuusnäkemykset olivat erityisen positiivisia ja he kokivat vahvaa uskoa tulevaisuuteen ja uskoivat myös mahdollisuuksiinsa vaikuttaa siihen. Esimerkiksi Somalimaassa maan vaikea lähihistoria nähtiin voimana, joka työntää eteenpäin kohti parempaa tulevaisuutta, jota ihmiset voivat olla rakentamassa.

Hyvin vaikeita asioita elämässään kohdanneiden usko tulevaisuuteen oli ymmärrettävästi koetuksella. Koso-vossa kidutusta kokeneet pystyivät keskittymään tästä päivästä selviämiseen. Myös monella päihdekuntoutujalla oli samankaltainen suhde tulevaisuuteen.

Kuitenkin kaikki ryhmät toivat esiin asioita jotka saivat katsomaan tulevaan; toivo, läheiset, säälinen toimeentulo, merkityksellinen työ ja arkipäivän tavalliset asiat. Kaikki tämä on tärkeää ja tuo uskoa tulevaan.

Loppusanat

Ilmiöasema-työ on ollut uraauurtavaa – ja se on vasta alku tulevaisuusvallan laajentamiselle

Diakonissalaitoksen Ilmiöasema-työ on ollut täysin uuden äärellä: Suomessa ei ole tietävästi aiemmin tehty juurikaan ennakointityötä, jonka näkökulma olisi näin vahvasti niiden ihmisten, jotka harvoin pääsevät ääneen yhteiskunnallisessa keskustelussa. Projekti on näkökulmastaan johtuen merkittävä myös kansainvälisesti.

Samalla on realismia todeta, että työ on vasta pilottivaiheessa. Alkuvuoden 2023 työ tarjoaa hyvät ja innostavat mahdollisuudet jatkaa. Saimme arvokasta palautetta, jonka perusteella työtä voidaan kehittää.

Toimijuus syntyy kuulluksi tulemisesta

Palautteen perusteella tulevaisuuskeskustelu on muun muassa tuonut DL:n asiakkaille ja toimintaan osallistuville konkreettisen kokemuksen kuulluksi tulemisesta. Keskusteluistakin oli havaittavissa, että kuulluksi tulemisella on merkitystä ihmisen toimijuuteen.

Toimijuus tulevaisuuden suhteen nimittäin näkyi parhaiten sellaisten henkilöiden puheessa, joilla oli kokemus osallistumisesta esimerkiksi vertais-, tuki- tai ohjaustoimintaan tai jotka olivat toimineet esimerkiksi järjestöissä aktivismin parissa. Myös aloitteet ja niiden onnistuminen työpaikoilla mainittiin useamman kerran.

Keitä tulevaisuuskeskustelu sulkee pois?

Yksi DL:n ammattilaisista kommentoi kokemuksen olleen mielenkiintoinen ja ammattitaitoa kehittävä. Samalla hän oli yllätynyt, miten hankalaa keskustelun käyminen oli osalle ihmisistä. Vaikka tavoitteena oli alussa tuottaa selkeää kieltä ja luoda keskustelupohja, joka olisi mahdollisimman helppo osallistua, ei tulevaisuuskeskustelu ollut kaikkien saavutettavissa. Osin tämä oli odotettavissakin, sillä työstä jouduttiin alussa rajaamaan pois esimerkiksi kuvakorttien tuottaminen.

Pilotin aikana DL:n ammattilaisten osaaminen ja tuki asiakkaille auttoi keskustelujen onnistumisessa. Tulevaisuuskeskustelu voi olla siis saavutettavaa toisen ihmisen avulla, yhdessä. Samaan aikaan on äärimmäisen tärkeää, että kuulluksi tulee juuri ihmisen oma ääni. Palaute antaa hyvät lähtökohdat kehittää yksinkertaisia menetelmiä ihmisten kuulemiseen.

Yksittäiset havaintomme keskustelun vaikeudesta ilmentävät koko tiimimme huomiota siitä, että yhteiskunnassa käytävä tulevaisuuskeskustelu on itsessään monelle ihmiselle etäistä ja jopa vaikeaa. Kieli voi sulkea

ihmisiä pois. Jos ei hallitse ennakkoinnin käsitteitä tai laajemmat arjenkin käsitteet ovat haastavia esimerkiksi vamman vuoksi, jää helposti sivuun yhteiskunnallisesta keskustelusta. Esimerkiksi päättäjille ja ennakkoinnin ammattilaisille havaintomme antaa toivottavasti inspiroivan haasteen: miten käymme tulevaisuudesta sellaista keskustelua, johon mahdollisimman moni voi aidosti osallistua?

Megatrendit näkyvät kaikkien elämässä

Seitsemän tärkeimmän tulkinnan lisäksi on huomionarvoista, ettei keskustelujen perusteella kukaan yhteiskunnassamme säästy isojen murrosten vaikutuksilta. Vähintäänkin ne tunnistetaan.

Kaikissa ryhmissä keskusteluun tuotiin pohdintoja globaaleihin megatrendeihin liittyen. Eniten mainintoja saivat sota Ukrainassa ja sen aiheuttama yhteiskunnallinen epävakaus ja huoli turvallisuudesta, ilmastonmuutos, teknologian ja tekoälyn kehitys sekä tulevaisuuden työ. Pääsääntöisesti suomalaisissa ryhmissä huolet korostuivat suhteessa globaaleihin megatrendeihin. Kansainvälisissä ryhmissä korostui puolestaan optimisimi esimerkiksi teknologian kehittämisen tuomiin mahdollisuuksiin. Ikääntyneistä koostuvissa ryhmissä sodan tuoma huoli tulevaisuudesta tuli vahvasti esiin.

Ihmiselämän tutuimmat aiheet ovat samaan aikaan este ja inspiraatio tulevaisuuden ajattelulle

Tähänastinen Ilmiöasema-työ tuo hyvin esiin, että taloudellinen toimeentulo, mielenterveys- ja terveysongelmat ovat asioita, jotka vaikeuttavat tulevaisuuden pohtimista. Se itsessään on arvokas havainto, että osalle ihmisistä tulevaisuuden miettiminen oman elämän tai yhteiskunnan näkökulmasta tuntuu lähtökohtaisesti vaikealta raskaiden haasteiden vuoksi. Osalle tulevaisuus on yhden päivän pituinen kerrallaan. Näidenkin ihmisten näkökulmat tulevaisuuteen ovat arvokkaita ääniä tulevaisuuskeskustelussa.

Monelle osallistujiemme tulevaisuuden toiveet ovat hyvin tunnistettavia; toimeentulo, terveys, läheiset, hyvä arki ja merkityksellinen työ ovat asioita, joita tulevaisuudelta toivotaan. Ja eräästä keskustelusta kiteytyi: maailma tarvitsisi niin paljon enemmän rakkautta.

Ilmiöasema-työ jatkuu tavoitteenaan lisätä tulevaisuusvaltaa

Pilotti teki selväksi, että työllä on arvoa ja kiinnostavuutta. Diakonissalaitoksen asiakkaiden ja ammattilaisten rohkeuden, luottamuksen ja avoimuuden ansiosta meillä on lyhyessä ajassa koottu aineisto, joka tuo esiin yllättäviä näkökulmia tulevaisuuskeskusteluun.

Työtavoista on huomioitava, että toimipisteiden oma panostus ja aktiivisuus oli merkittävä pilotin onnistumiseksi. Valmiit materiaalit, kuten keskusteluopas ja video, koettiin pääosin toimiviksi ja hyviksi.

Jatkossa materiaalia voidaan tuottaa lisää ja eri tarpeisiin. Lisäksi on harkittava, kuinka tarkkana tutkimuksena työtä halutaan tehdä. Jatkossa uusien keskustelujen hyödyntäminen esimerkiksi akateemisena laadullisena tutkimuksena voisi puoltaa paikkaansa.

Tärkeää on myös se, että pilotin aikana tehty tulkintatyö viedään takaisin keskusteluun osallistuneille DL:n asiakkaille ja toimintaan osallistuville. Diakonissalaitokselle on tärkeää keskustella asiakkaidensa ja toimintaan osallistuvien kanssa siitä, millaisia ajatuksia tulkintatyö ja lopputulokset herättävät etenkin keskusteluun osallistuneiden joukossa, mutta myös laajemmin. Tulkinnasta ja jatkotulkinnoista viestitään päättäjille ja medialle. Ne ovat myös tärkeitä työkaluja Diakonissalaitoksen oman toiminnan kehittämisessä ja projektien valmistelussa. Toivomme, että näkökulmat tuovat konkreettisia ajatuksia myös suomalaisille päättäjille ja hallinnolle siitä, miten suomalaista yhteiskuntaa pitäisi kehittää.

Ilmiöasemista ja tulevaisuustyöstä on tarkoitus tulla osa Diakonissalaitoksen pysyvää toimintaa, joka vaikuttaa yhteiskuntaan. On myös sanottava, että Ilmiöasema-työssä olemme löytäneet paitsi jotain yhteiskunnan ja tulevaisuuskeskustelun kannalta merkittävää, myös jotain inhimillisesti sydämeen käyvää ja koskettavaa.

Kehitämme parhaillaan tapoja jatkaa Ilmiöasema työtä jatkossakin mahdollisimman järkevästi ja osallistavasti – ja tähän työhön kutsumme mukaan kaikki aiheesta innostuneet!

Kehitämme työtä eräs kirkas tavoite mielessä: yhä suuremmalla joukolla tulee olla tulevaisuusvaltaa. Kuten totesimme raportin alussa, tulevaisuusvallalla tarkoitetaan mahdollisuutta osallistua tulevaisuuskeskusteluun ja olla mukana vaikuttamassa tulevaisuuden valintoihin. Tulevaisuusvalta laajenee, kun päätämme laajentaa sitä. On aika olla rohkea.

Lämmin kiitos kaikille osallistuneille!

Maija Hyle

Toimialajohtaja, Diakonia ja sosiaalinen vastuu, DL

Maiju Lehto

Asiantuntija, DL

Ilmiöasema-työn tiimi

Ellun Kanojen tiimi

Ihmisarvoisen
tulevaisuuden
rakentamiseen
tarvitaan ihan jokaista!

Diakonissa-
laitos

KESKUSTELUOPAS

Näin järjestät tulevaisuuskeskustelun Ilmiöasemalla

**Diakonissa-
laitos**

KESKUSTELUOPPAAN SISÄLTÖ:

- 3 Mistä on kyse?
- 3 Miksi Diakonissalaitos haluaa kerätä signaaleja ja mitä signaaleilla tehdään?
- 3 Miten signaalien keruu tapahtuu?
- 4 Mitä sinun toimipisteeltäsi tarvitaan?
- 4-9 Näin järjestät tulevaisuuskeskustelun omassa toimipisteessäsi
- 10-11 Ohjeita kirjurille ja fasilisaattorille

Tervetuloa mukaan Diakonissalaitoksen Ilmiöasema-työhön!

Diakonissalaitoksen toimipisteet toimivat nyt myös Ilmiöasemina, joissa keskustellaan tulevaisuudesta.

Kaikille hyvän ja ihmisarvoisen tulevaisuuden rakentamiseen Suomessa tarvitaan ihan jokaisen ajatuksia.

Tässä keskusteluoppaassa kerrotaan miten järjestät tulevaisuuskeskustelun toimintaanne osallistuvien ihmisten kanssa.

Kiitos, että olet mukana!

Mistä on kyse?

Diakonissalaitos aloittaa ihmisarvosignaalien keruun yhdessä asiakkaidensa kanssa. Tämän työn avulla keräämme signaaleja, eli merkkejä ja viestejä ihmisarvoisesta tulevaisuudesta niiltä ihmisiltä, jotka harvoin pääsevät tulevaisuuskeskustelussa ääneen: omilta asiakkailtamme. Työstä on tarkoitus tulla pysyvä osa Diakonissalaitoksen toimintaa, ja sitä voidaan tehdä eri muodoissa ja menetelmillä myöhemmin. Tässä oppaassa kerrotaan, miten järjestät tulevaisuuskeskustelun ensimmäistä kertaa omassa toimipisteessänne.

Miksi Diakonissalaitos haluaa kerätä signaaleja ja mitä signaaleilla tehdään?

Tulevaisuus ei vain tapahdu, vaan se rakennetaan – niiden ajatusten pohjalta, mitä ihmisillä nyt on. Pyrimme tämän työskentelyn avulla löytämään tapoja merkitykselliseen osallistumiseen yhteiskunnan toivottavan tulevaisuuden rakentamiseen. Menneisyys on ihmisten rakentama kuten tulevakin. Diakonissalaitoksen asiakkailla on tarjottavanaan tulevaisuuteen arvokkaita näkökulmia, jotka usein jäävät kuulematta. Ilmiöasema-työssä keräämme näitä näkökulmia asiakkailtamme ja viemme niitä päättäjille, laajemmin suomalaiseen tulevaisuuskeskusteluun sekä myös Diakonissalaitoksen oman työn suunnitteluun.

Miten signaalien keruu tapahtuu?

Signaalien keruu voi jatkossa tapahtua monin eri tavoin ja painottua myös eri asiakas- ja osallistujaryhmiimme. Nyt työ aloitetaan järjestämällä tulevaisuuskeskusteluja eri toimipisteissämme ja käsissäsi oleva opas ohjaa tähän työhön. Nyt järjestettävät tulevaisuuskeskustelut on muotoiltu niin, että ne toimisivat mahdollisimman monelle eri ryhmälle. Mikäli koet, että tulevaisuuskeskustelu tässä muodossa ei sovi omille asiakkaillesi, ei huolta. Pyrimme siihen, että tulevaisuudessa jokainen asiakasryhmämme pääsee ääneen eri projekteissa!

Mitä sinun toimipisteeltäsi tarvitaan?

Toimipisteeltäsi tarvitaan keskustelulle fasilitaattori ja kirjuri, sopiva tila 3-15 osallistujalle, tietokone keskustelun kirjaamista varten ja videon näyttämiseen. Varaa aikaa 1,5 tuntia ja kutsu ihmiset mukaan. Kutsut, raportointipohja ja osallistujille jaettava tietoisuus-flaijeri löytyvät keskusteluoppaan liitteistä ja voit printata ne itsellesi ja osallistujille. Voit varata myös tarjottavaa keskustelijoille sekä maalarinteipin ja tussin, joilla oman etunimen voi merkitä rintaan ennen keskustelua.

Näin järjestät tulevaisuuskeskustelun omassa toimipisteessäsi

1.

VALMISTAUTUMINEN

- Kerää tiimi
- Valitse ajankohta ja kutsu osallistujat
- Valitse tila
- Valitse miten näytät osallistujille videon
- Tulosta flaijeri osallistujille
- Kirjurille: Kopioi itsellesi keskustelun raportointipohja
- Valmistele kahvit tai muu tarjottava

s.5

2.

KESKUSTELUN VETÄMINEN

- Keskusteluun valmistautuminen ja lämmittely
- Keskustelu
- Lopetus
- Ohjeita fasilitaattoreille
- Ohjeita kirjurille

s.6

3.

LOPUKSI JA YHTEYSTIEDOT

Kiitokset ja keneen ottaa yhteyttä jos tulee lisäkysymyksiä.

s.11

LIITTEET

Kutsu

Flaijeri

Video

1. VALMISTAUTUMINEN

A) Kerää tiimi

Tulevaisuuskeskustelun järjestämiseen tarvitaan 1 fasilitaattori ja 1 kirjuri. Vaikka et olisi aiemmin vetänyt keskusteluja, nyt on hyvä tilaisuus kokeilla!

B) Valitse ajankohta ja kutsu osallistujat

Ensimmäiset tulevaisuuskeskustelut järjestetään 16.1.-24.2.2023. Valitkaa omalle tiimillenne sopiva ajankohta ja kutsukaa osallistujat mukaan. Yksi keskustelu kestää n. 1,5 tuntia. Tämän keskusteluoppaan liitteenä löydätte printattavan kutsun toimipisteenne seinälle ja/tai jaettavaksi jonka voitte täydentää oikeilla päivämäärillä. Lisäksi liitteessä on myös tekstiviestiksi tai Whatsapp-viestiksi sopiva kutsu, sekä sähköpostikutsu.

C) Valitse tila

Tilaksi keskustelulle sopii parhaiten tila, jossa osallistujat pääsevät istumaan rennosti ringissä tai esimerkiksi sohvilla ja nojatuoleilla.

D) Tulosta osallistujille flajeri

Oppaan liitteenä on flajeri, jonka voitte printata ja jakaa osallistujille kun keskustelu alkaa. Flajerista selviää yhdellä silmäyksellä, mistä Ilmiöasema-työssä ja keskustelussa on kyse. Flajerin avulla voitte käydä läpi myös keskustelun pelisäännöt.

Keskustelun pelisäännöt

Kuuntelemme keskustelunvetäjän ohjeita. Hän kertoo miten keskustelu etenee esittämällä kysymyksiä ja jakamalla puheenvuoroja.

Antakaa toisillenne tilaa puhua ja pohtia. Kuunnelkaa toisianne rauhassa.

Olemme kiinnostuneita toistemme kokemuksista ja ajatuksista, vaikka ne olisivat erilaisia kuin omamme. Voin aina myös pyytää jos jokin on epäselvää "Kertoisitko lisää ajatuksistasi?" tai "Kertoisitko tarkemmin mitä tarkoitat?"

Jaamme keskustelussa ajatuksiamme. Hyvä keskustelu syntyy rohkeudesta sanoa ääneen.

E) Valitse miten näytät osallistujille videon

Olemme kuvanneet osallistujille videon tueksi keskustelun aloittamiseen. Videolla Diakonissalaitoksen työntekijä käy malliksi tulevaisuuskeskustelua asiakkaidenne kanssa. Video kestää neljä minuuttia ja se näytetään keskustelun alkajaisiksi virittämään ja kannustamaan keskusteluun. Video on myös oppaan liitteenä.

F) Kirjurille: Kopioi itsellesi keskustelun raportointipohja

Keskusteluoppaan liitteenä on raportointipohja keskustelua varten. Kopio se omalle tietokoneellesi tekstinkäsittelyohjelmaan ja kirjaa keskustelu ohjeiden mukaan pohjaan keskustelun aikana.

G) Valmistele kahvit tai muu tarjottava

On mukavaa, jos keskustelijoille voidaan tarjota toimipisteessä kahvit pienen purtavan esim. keksien tai muun vastaavan kera. Turvallinen ilmapiiri syntyy, kun ihmiset kokevat olonsa huomioiduiksi ja tervetulleiksi.

2. KESKUSTELUN VETÄMINEN

Tulevaisuuskeskustelun vetäminen onnistuu alla olevan rungon avulla. Tämän osion lopussa on vinkkejä sekä fasilitaattorille että kirjurille.

Keskustelussa on neljä teemaa:

- Tulevaisuuden hahmottaminen ja merkitys
- Arki ja elämä Suomessa
- Huolet ja toivo
- Toimijuus

Tavoitteena on käydä läpi teemat kaikilla annetuilla kysymyksillä. Jos tuntuu että on aikaa ja tilaa, voitte käsitellä myös syventäviä kysymyksiä. Fasilitaattorin tehtävänä on huolehtia, että aika riittää. Voitte toki jatkaa keskustelemista yli sovitun ajankin, jos se sopii osallistujille.

KESKUSTELUUN VALMISTAUTUMINEN JA LÄMMITTELY (25 MIN.)

A) Toivota tervetulleeksi, tarjoa kahvit ja jaa flaijeri

Osallistujat saapuvat paikalle ja ottavat kahvia, teetä tai muuta pientä tarjottavaa. Osallistujat asettautuvat mukavasti. Samalla heille jaetaan flaijerit, joihin on koottu olennaisimmat tiedot keskustelusta.

Laitetaan maalarinteipillä nimilappu rintaan, jos ei olla tuttuja.

B) Aloittakaa keskustelu esittäytymisillä ja kuulumisilla

Fasilitaattori toivottaa osallistujat tervetulleeksi tulevaisuuskeskusteluun. Esittäytyään, kerrotaan etunimi ja ikä (ikä on tärkeää aineiston tutkimuksen näkökulmasta). Lämmittelyksi ja "jään murtamiseksi" pyydetään osallistujia kertomaan, millaisesta päivästä ja tunnelmista he saapuvat tähän keskusteluun.

C) Käykää läpi, miksi tänään ollaan koolla ja mitkä ovat keskustelun pelisäännöt

Fasilitaattori pyytää kaikkia ottamaan esiin flaijerin. Käydään siitä kohta kohdalta läpi: mitä tänään ollaan tekemässä, miksi, mitä keskustelun tuloksilla tehdään ja keskustelun pelisäännöt.

FLAIJERI

Miksi keskustelu järjestetään?

Keskustelun avulla Diakonissalaitos kerää signaaleja ja ajatuksia tulevaisuudesta tavallisilta ihmisiltä. Tämä tulevaisuuskeskustelu on todellista pioneerityötä, sillä yleensä keskustelu tulevaisuudesta on varattu yhteiskunnan päätöksentekijöille. Kaikille hyvän ja ihmisarvoisen tulevaisuuden rakentamiseen tarvitaan kuitenkin jokaisen ääntä. Toivottu tulevaisuus rakennetaan yhdessä.

Mihin keskustelussa syntyneitä ajatuksia käytetään?

Keskustelussa syntyneet ajatukset kirjataan ylös. Kommentteja ei voi yhdistää kuitenkaan keneenkään henkilökohtaisesti, kirjurille kerrotaan vain etunimi ja ikä. Tulevaisuuskeskusteluja käydään useassa Diakonissalaitoksen toimipisteessä. Kun kaikki keskustelut on käyty, ne kerätään yhteen ja keskusteluista tehdään tulkinta siitä, millaiset asiat keskusteluissa tulevaisuudesta nousevat esiin ja mitä nämä asiat kertovat tulevaisuudesta. Nämä tulevaisuusterveiset viedään suomalaisille päätöksentekijöille. Valtionvarainministeriö saa yhteenvedon työn tuloksista ja hyödyntää tuloksia suunnitellessaan omaa toimintaansa kansalaisten kanssa. Diakonissalaitoksen omassa työssä tuloksia hyödynnetään myös vaikuttamistyössä sekä uusien projektien aloittamisessa.

Keskustelun pelisäännöt

Kuuntelemme keskustelunvetäjän ohjeita. Hän kertoo miten keskustelu etenee esittämällä kysymyksiä ja jakamalla puheenvuoroja.

Annamme toisillemme tilaa puhua ja pohtia. Kuuntelemme toisiamme rauhassa.

Olemme kiinnostuneita toistemme kokemuksista ja ajatuksista, vaikka ne olisivat erilaisia kuin omamme. Voin aina myös pyytää jos jokin on epäselvää "Kertoisitko lisää ajatuksistasi?" tai "Kertoisitko tarkemmin mitä tarkoitat?"

Jaamme keskustelussa ajatuksiamme. Hyvä keskustelu syntyy rohkeudesta sanoa ääneen.

D) Katsokaa yhdessä video

Videolla Diakonissalaitoksen työntekijä keskustelee tulevaisuuteen liittyvistä aiheista asiakkaidenne kanssa malliksi. Annetaan tarvittaessa tilaa ajatuksille ja tunteille, joita video herättää keskustelijoissa.

E) Ohjatkaa keskustelemaan parin kanssa: Missä tilanteessa itse viimeksi mietit tulevaisuutta? Mitä tilanteessa tapahtui? [Kirjuri valmistautuu.]

Osallistujat keskustelevat hetken pareittain, missä tilanteessa itse miettivät viimeksi tulevaisuutta.

VARSINAINEN TULEVAISUUSKESKUSTELU (60 MIN.)

Lämmittelyn ja parikeskustelun purku:

Missä tilanteessa itse viimeksi mietit tulevaisuutta? Mitä tilanteessa tapahtui? Kirjuri aloittaa kirjaamisen. (Tulevaisuuden hahmottaminen ja merkitys)

Jaetaan koko porukalle mistä äsken puhuttiin: missä tilanteessa osallistujat miettivät viimeksi tulevaisuutta. Kirjuri aloittaa kirjaamaan ylös keskustelua mahdollisimman tarkasti raportointipohjaan. Porukan koosta riippuen joko käydään läpi koko rinki tai jos osallistujaryhmä on iso, otetaan muutamia ajatuksia sen mukaan kuka haluaa jakaa.

Aloitetaan keskustelu alla olevista kysymyksistä. Fasilitaattori esittää kysymyksen ja jakaa puheenvuoroja. Jos on vaikeaa saada keskustelua käyntiin, hän voi kysellä ihmisiltä:

“Pekka, sulla oli paljon sanottavaa kun keskustelitte parin kanssa, haluaisitko jakaa meille muille?”

“Maisa, missä tilanteessa sulle tuli eteen tulevaisuuden pohtiminen? Mitä silloin tapahtui?”

“Mitä ajatuksia teille tulee mieleen siitä mitä Pekka kertoi?”

Kysymykset:

1. Mitä sana “tulevaisuus” ylipäänsä tuo teille mieleen? Apukysymyksiä: Kun mietit tätä sanaa, mietitkö omaa tulevaisuutta, jotain tiedekertomuksia tai elokuvia? Tai jotain ihan muuta? (Tulevaisuuden hahmottaminen ja merkitys)

2. Jos voisit valita yhden asian nykyisyydestä minkä muuttaisit tulevaisuudessa, mikä se olisi? Voi olla omasta elämästä tai yleisemmin maailmasta. (Tulevaisuuden hahmottaminen ja merkitys)

3. Jos mietit elämäsi 10 vuotta taaksepäin, mitä pidät isona muutoksena elämässäsi ja arjessasi? Mistä se johtuu? (Arki ja elämä Suomessa)

4. Millaista olisi hyvä arki tulevaisuudessa mielestänne? Mitä siihen kuuluu? (Arki ja elämä Suomessa)

5. Millaisia asioita ajattelet tarvitsevasi, jotta hyvä arki voisi toteutua? (Arki ja elämä Suomessa)

6. Mikä sinua huolestuttaa tulevaisuudessa? (Huolet, toivo)

7. Mikä tuntuu sinusta tulevaisuudessa hyvältä ja toiveikkaalta? (Huolet, toivo)

8. Miettikää jokin tilanne jossa olet kokenut voivasi vaikuttaa tulevaisuuteen. Mitä siinä tapahtui? (Toimijuus)

Syventävät kysymykset, joita voi käyttää lopuksi jos on aikaa ja keskustelu sujuu.

9. *Kun olit lapsi, millaiseksi ajattelit silloin tulevaisuuden, eli ajan jota nyt elät omassa elämässäsi tai yleisemmin? Mitä siitä toteutui, mitä ei? (Tulevaisuuden hahmottaminen ja merkitys)*

10. *Mikä sinut on yllättänyt viime vuosina? Omassa elämässäsi tai yleisemmin maailmassa, esim. uutisissa tai muussa? (Tulevaisuuden hahmottaminen ja merkitys)*

11. *Usein sanotaan: "on lottovoitto syntyä Suomeen". Mitä ajatuksia tämä sanonta teissä herättää? (Arki ja elämä Suomessa)*

12. *Muistatko tilannetta, jossa olisit suhtautunut tulevaisuuteen erityisen toiveikkaasti. Mitä siinä tapahtui? (Huolet, toivo)*

LOPPUHARJOITUS

(jos on aikaa ja tuntuu siltä, että harjoitus sopii ryhmälle)

Lopetetaan keskustelu pikkuhiljaa ja tehdään vielä lopuksi harjoitus, jossa "muistelemme" tulevaisuutta. Ottakaa vielä parit ja miettikää elämää 1-5 vuoden päähän, saat itse valita. Jotain hyvää on tapahtunut. "Muistele" miten tuohon hyvään tilanteeseen päädyttiin. (Toimijuus)

Otetaan pari nostoa ryhmästä muisteluista ja kirjuri kirjaa ne ylös.

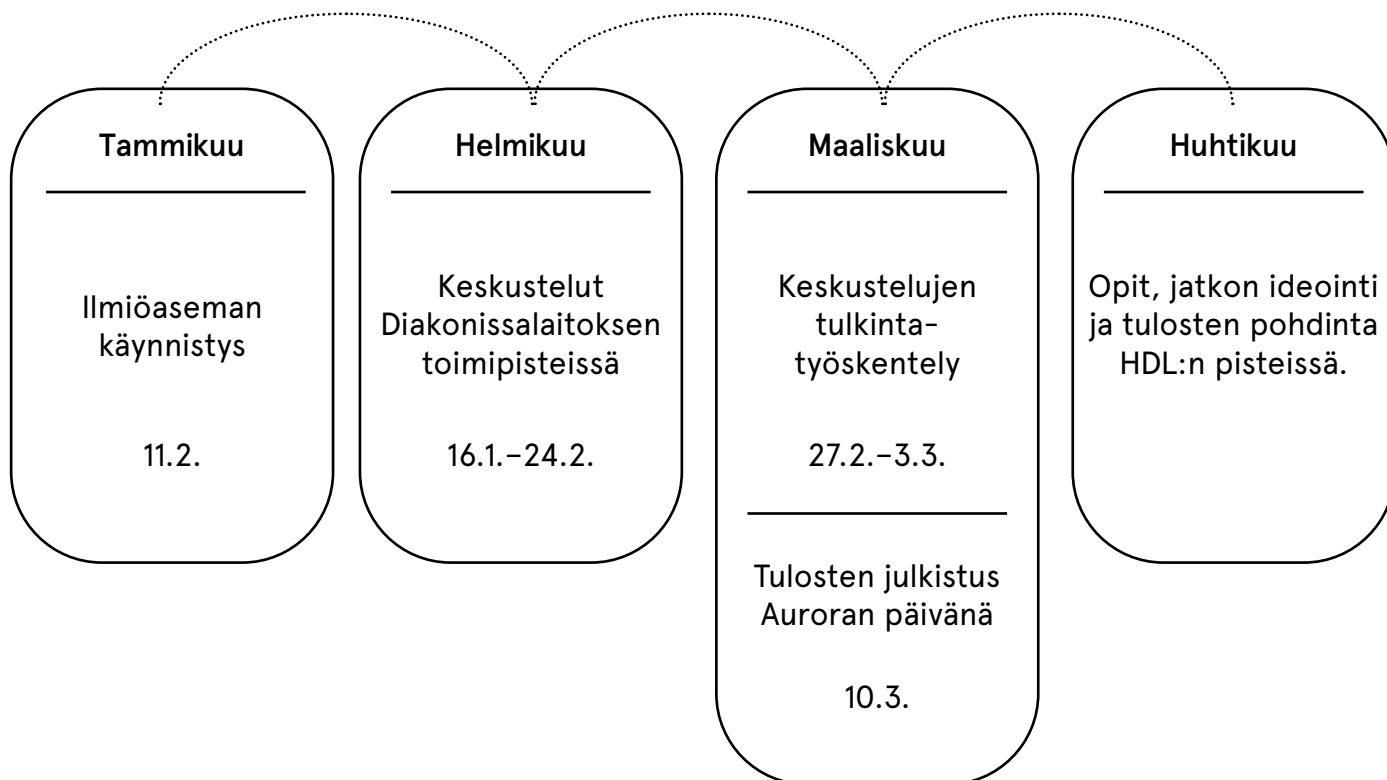
KESKUSTELUN LOPETUS (5 min.)

Aletaan lopetella keskustelua. Mitä ajatuksia keskustelu teissä herätti?

Fasilitaattori ottaa muutaman noston ryhmästä. Kirjuri kirjaa ylös. Fasilitaattori päättää keskustelun, esimerkiksi alla olevilla sanoilla:

Lämmin kiitos kaikille mukana olosta ja että annoitte aikaanne tälle keskustelulle! Tämä keskustelu oli osa keskustelutarjontaa, jonka avulla kerätään ajatuksia ja signaaleja tulevaisuudesta Diakonissalaitoksen asiakkailta. Tästä teidän sekä muiden ryhmien keskusteluista nousseet ajatukset kootaan yhteen. Ne lähetetään tutkittuna ja tiivistettynä pakettina suomalaisille päättäjille kuten valtionvarainministeriölle ja Diakonissalaitokselle, jotta sen työtä ja palveluja voidaan kehittää tulevaisuudessa. Kiitos!

TULEVAISUUSKESKUSTELUJEN AIKAJANA:

OHJEITA FASILITAATTORILLE

Fasilitaattorin on tärkeää luoda mukava ilmapiiri, jossa ihmiset kokevat voivansa vaihtaa ajatuksia arvostavasti ja turvallisesti. Keskustelussa ei ole "väärää vastauksia", eikä havaintoja tarvitse arvottaa laisinkaan. Tulevaisuus voi olla myös herkkä aihe ihmisille, jotka ovat kokeneet rankkojakin vastoinkäymisiä. Siksi fasilitaattoreiden ymmärrys ja herkkyys asiakkaidenne tilanteelle on keskustelussa onnistumisessa tärkeässä roolissa. Käytä olemassa olevaa osaamistasi ja kokemustasi rohkeasti hyödyksi.

Jos keskustelu jumiutuu, voit kohdistaa kysymyksiä ja pyytää ihmisiä kommentoimaan edellisiä puheenvuoroja. "Mitä ajatuksia sinulle heräsi siitä mitä Pekka sanoi?" tai jatkamaan kysymyksissä eteenpäin. Jos keskustelussa ajaututtaisiin konfliktiin tai epäkunnioittavaan sävyyn, voit muistuttaa pelisäännöistä. Jos keskustelu kävisi jollekulle liian raskaaksi, siitä voi poistua kesken. Huolehdi siinä tapauksessa tilanteen purkamisesta jälkikäteen.

Fasilitaattori aloittaa ja lopettaa keskustelun, pitää huolta että mahdollisimman moni pääsee ääneen ja vie keskustelua eteenpäin ajan puitteissa.

OHJEITA KIRJURILLE

Kirjuri on tärkeässä kuuntelijan ja havainnoijan roolissa, jotta saamme signaaleja kerättyä. Keskusteluoppaan liitteenä on raportointipohja. Kopio se omaan tekstinkäsittelyohjelmaasi. Kirjuri kirjaa keskustelua mahdollisimman tarkasti pohjaan. Tärkeintä on, että kunkin osallistujan ajatus saadaan talteen, aivan sanatarkkaa kirjaamista ei ole tarpeen tehdä. Aloita keskustelijan nimellä ja kirjaa keskustelijan ajatukset ja kommentit ylös. Erotta seuraava kommentti alkamaan selkeästi omalla rivillään kommentoijan nimellä.

Lähetä raportointipohja projektipäällikkö Maiju Lehdolle maiju.lehto@hdl.fi
24.2.2023 mennessä.

LOPUKSI JA YHTEYSTIEDOT

Keskusteluun tulevaisuudestamme ja ihmisarvoisesta elämästä tarvitaan ihan jokaista. Kiitos, että olet mukana!

Maiju Lehto

Projektipäällikkö
+358 50 575 3339
maiju.lehto@hdl.fi

Maija Hyle

Toimialajohtaja, yleishyödyllinen toiminta
+358 50 4341123
maija.hyle@hdl.fi

Elina Kiiski-Kataja

Tutkimusjohtaja, Ellun Kanat,
Diakonissalaitoksen kumppani hankkeen toteuttamisessa,
tulevaisuustyöskentely
+358 44 540 3367
elina.kiiski-kataja@ellunkanat.fi